

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA ĪVA BOTA [*Yves Bot*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2015. gada 17. septembrī¹

Lieta C-179/14

**Eiropas Komisija
pret**

Ungāriju

Valsts pienākumu neizpilde — LESD 49. pants — Brīvība veikt uzņēmējdarbību — LESD 56. pants — Pakalpojumu sniegšanas brīvība — Direktīva 2006/123/EK — 14. 16. pants — Ēdināšanas talonu izdošana ar izdevīgiem nodokļu noteikumiem — Ierobežojumi — Pamatojums — Monopols

1. Ar šo prasību Eiropas Komisija lūdz Tiesu atzīt, ka, pieņemot jauno valsts tiesisko regulējumu, kas stājās spēkā 2012. gada 1. janvārī un attiecas uz ēdināšanas talonu, kā arī izklaizi kuponu un brīvdienu kuponu izdošanu, Ungārija nav izpildījusi savus pienākumus saskaņā ar Direktīvas 2006/123/EK² 14. panta 3. punktu, 15. panta 1. punktu, 2. punkta b) un d) apakšpunktu un 3. punktu un 16. pantu, kā arī LESD 49. un 56. pantu.

2. Pirmajā prasības daļā Komisija būtībā uzskata, ka šis tiesiskais regulējums atļauj *Széchenyi* elektronisko karšu (turpmāk tekstā – “SZÉP karte”) izdošanu ar tādiem ierobežojošiem nosacījumiem, ka tikai finanšu iestādes ar Ungārijā reģistrētu juridisko adresi var izdot šādu karti³, kas būtu pretrunā Direktīvas 2006/123 noteikumiem par brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību.

3. Otrajā prasības daļā Komisija būtībā uzskata, ka šis tiesiskais regulējums pārkāpjot arī LESD 49. un 56. panta prasības, jo tas piešķirtu sabiedriskā labuma nodibinājumam, proti, *Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány* (Ungārijas valsts nodibinājums brīvdienu organizēšanai, turpmāk tekstā – “FNHV”), monopoltiesības tādu kuponu izdošanā, kas uzņēmuma darbiniekiem ļauj iegūt priekšrocības natūrā tūlītējam patēriņam pagatavotu ēdienreīžu veidā (turpmāk tekstā – “Erzsébet kuponi”).

4. Šajos secinājumos vispirms aicinu Tiesu atzīt prasību par pieņemamu, izņemot neskaidro pamatu, kas attiecas uz prasību par savstarpējām līgumiskām attiecībām vismaz kopš pieciem gadiem ar savstarpējas apdrošināšanas sabiedrību, sadarbojoties SZÉP kartes izdošanā.

5. Pēc tam tiks izklāstīti iemesli, kāpēc es uzskatu, ka, pirmkārt, Ungārijas tiesiskais regulējums attiecībā uz šo karti pārkāpj Direktīvas 2006/123 14. panta 3. punkta, 15. panta 1. punkta, 2. punkta b) apakšpunkta un 3. punkta, kā arī 16. panta noteikumus un, otrkārt, ka iebildums par šīs direktīvas 15. panta 2. punkta d) apakšpunkta noteikumu pārkāpumu ir noraidāms kā nepamatots.

1 — Oriģinālvaloda – franču.

2 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū (OV L 376, 36. lpp.).

3 — Ir jānorāda, ka šo karti var izmantot uzņēmuma darbinieki, lai iegūtu priekšrocības natūrā ēdināšanas, izmitināšanas un izklaides pakalpojumu formā.

6. Visbeidzot tiks norādīti iemesli, kāpēc es uzskatu, ka prasība attiecībā uz iebildumu par *Erzsébet* kuponiem ir jāapmierina.

I – Atbilstošās tiesību normas

A – Savienības tiesības

1) LESD

7. Atbilstīgi LESD 49. panta pirmajai daļai:

“Ievērojot šē turpmāk izklāstītos noteikumus, aizliedz ierobežojumus kādas dalībvalsts pilsoņu brīvībai veikt uzņēmējdarbību citā dalībvalstī. Tāpat aizliedz ierobežojumus attiecībā uz to, kā dalībvalstu pilsoņi, kas izveidojuši uzņēmumu kādā dalībvalstī, atver šā uzņēmuma pārstāvniecības, filiāles vai meitasuzņēmumus citās dalībvalstīs.”

8. LESD 56. panta pirmajā daļā ir noteikts:

“Kā paredz šē turpmāk izklāstītie noteikumi, Savienībā aizliedz pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumus to dalībvalstu pilsoņiem, kas veic uzņēmējdarbību kādā dalībvalstī, bet sniedz pakalpojumus citas dalībvalsts personai.”

2) Direktīva 2006/123

9. Direktīvas 2006/123 III nodaļas par “pakalpojumu sniedzēju brīvību veikt uzņēmējdarbību” 2. iedaļa “Neatļautas vai izvērtējamas prasības” sastāv no 14. un 15. panta.

10. Šīs direktīvas 14. pantā par “neatļautām prasībām” paredzēts, ka:

“Dalībvalstis nedrīkst noteikt, ka piekļuve pakalpojumu darbībai vai tās veikšana attiecīgās dalībvalsts teritorijā ir atkarīga no kāda turpmāk norādītā faktora:

[..]

3) ierobežojumi pakalpojumu sniedzēja brīvībai izvēlēties starp galveno vai pakārtoto uzņēmumu, jo īpaši pakalpojumu sniedzēja pienākums izveidot savu galveno uzņēmumu attiecīgās dalībvalsts teritorijā, vai brīvības ierobežojumi izvēlēties starp uzņēmuma veidu – pārstāvniecību, filiāli vai meitasuzņēmumu;

[..].”

11. Šīs direktīvas 15. pantā “novērtējamas prasības” paredzēts, ka:

“1. Dalībvalstis pārbauda, vai saskaņā ar to tiesību sistēmu tiek piemērota kāda no 2. punktā minētajām prasībām, un nodrošina, ka visas šādas prasības atbilst 3. punktā paredzētajiem nosacījumiem. Dalībvalstis pielāgo savus normatīvos vai administratīvos aktus tā, lai tie atbilstu šiem nosacījumiem.

2. Dalībvalstis pārbauda, vai to tiesību sistēmā kā nosacījums, lai atļautu piekļuvi pakalpojumu darbībai vai tās veikšanu, ir paredzēta atbilstība jebkurai no šādām nediskriminējošām prasībām:

[..]

b) pakalpojumu sniedzēja pienākums izvēlēties konkrētu juridisku formu;

[..]

d) prasības, kas nav saistītas ar jautājumiem, uz ko attiecas Direktīva 2005/36/EK [4], vai kas nav paredzētas citos Kopienas tiesību aktos, un kas konkrētiem pakalpojuma sniedzējiem paredz piekļuvi attiecīgajai pakalpojumu darbībai sakarā ar darbības īpašo veidu;

[..].

3. Dalībvalstis pārbauda, vai 2. punktā minētās prasības atbilst šādiem nosacījumiem:

a) nediskriminēšana: prasības nedrīkst ne tieši, ne netieši būt diskriminējošas saistībā ar valstspiederību vai uzņēmumu gadījumā – saistībā ar juridiskās adreses atrašanās vietu;

b) nepieciešamība: prasībām ir jābūt pamatotām ar sevišķi svarīgu iemeslu saistībā ar sabiedrības interesēm;

c) samērīgums: prasībām ir jābūt piemērotām, lai sasniegtu noteikto mērķi; tās nedrīkst būt augstākas, nekā ir nepieciešams šā mērķa sasniegšanai, un nedrīkst pastāvēt iespēja šīs prasības aizstāt ar citiem mazāk ierobežojošiem pasākumiem, ar kuriem sasniedz to pašu rezultātu.”

[..]”

12. Direktīvas 2006/123 IV nodaļas “Pakalpojumu brīva aprīte” 16. pants attiecas uz “pakalpojumu sniegšanas brīvību”. Tajā ir noteikts:

“1. Dalībvalstis ievēro pakalpojumu sniedzēju tiesības sniegt pakalpojumus dalībvalstī, kas nav valsts, kurā tie veic uzņēmējdarbību.

Dalībvalsts, kurā sniedz pakalpojumu, tās teritorijā nodrošina brīvu piekļuvi pakalpojumu darbībai un brīvību veikt pakalpojumu darbību.

Dalībvalstis nenosaka, ka – lai attiecīgās dalībvalsts teritorijā piekļūtu pakalpojumu darbībai vai to veiktu – jāizpilda jebkādas prasības, kas neatbilst šādiem principiem:

a) nediskriminēšana – prasība nedrīkst būt ne tieši, ne netieši diskriminējoša attiecībā uz valstspiederību vai – juridisko personu gadījumā – attiecībā uz dalībvalsti, kurā tās veic uzņēmējdarbību;

b) nepieciešamība – prasībai jābūt pamatotai ar sabiedriskās kārtības, valsts drošības, veselības aizsardzības vai vides aizsardzības iemesliem;

c) samērīgums – prasībai jābūt piemērotai, lai sasniegtu noteikto mērķi, un tā nedrīkst būt augstāka, nekā ir nepieciešams šā mērķa sasniegšanai.

2. Dalībvalstis nedrīkst ierobežot tāda pakalpojumu sniedzēja pakalpojumu sniegšanas brīvību, kas veic uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, piemērojot jebkuru no šādām prasībām:

a) pakalpojumu sniedzēja pienākums izveidot uzņēmumu to teritorijā;

4 – Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 7. septembra Direktīva par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu (OV L 255, 22. lpp.).

[..].

3. Dalībvalstij, uz kuru pārceļas pakalpojumu sniedzējs, nav liegts saskaņā ar 1. punktu noteikt prasības attiecībā uz pakalpojumu darbību, ja tās ir pamatotas ar sabiedriskās kārtības, valsts drošības, veselības aizsardzības vai vides aizsardzības iemesliem [..].

[..]”

B – Ungārijas tiesības

1) Atlīdzības natūrā sistēma

13. 1995. gada Likuma Nr. CXVII par ienākuma nodokli 71. pants atļauj darba devējiem piešķirt saviem darbiniekiem atlīdzību natūrā ar labvēlīgiem nodokļu nosacījumiem.

14. Šī atlīdzības natūrā sistēma ir būtiski grozīta ar 2011. gada Likumu Nr. CLVI, ar ko izdarīti grozījumi atsevišķos nodokļu likumos un citos uz šiem nodokļu likumiem attiecināmos tiesību aktos⁵. Saskaņā ar 477. pantu šis likums stājas spēkā 2012. gada 1. janvārī. Ar 2011. gada Likumu Nr. CLVI grozītā Likuma par ienākumu nodokli 71. pantā paredzēts:

“1. Par atlīdzību natūrā, ko darba devējs piešķir darbiniekam, ir uzskatāma:

- a) daļa ienākumu, kas nepārsniedz vienas personas minimālo algu vienā taksācijas gadā un ko kā privātpersonai piešķir darbiniekam un viņa ģimenes locekļiem kā brīvdienu pakalpojumu darba devējam piederošajā vai tā administrētajā brīvdienu mājoklī;
- b) pēc darba devēja izvēles:
  - ba) daļa ienākumu, kas nepārsniedz HUF 12 500 un ir piešķirta maltītēm saistībā ar pakalpojumiem, kas kvalificēti kā ēdināšanas pakalpojumi darbavietā (ēdnīcā), ēdināšanas punktā, kas darbojas darba devēja telpās [tostarp darba devēja vai personas, kas apkalpo šo ēdināšanas punktu, izdoti čeki un/vai elektroniskās kartes, ko var izmantot vienīgi darba devēja telpās esošajā ēdināšanas punktā (ēdnīcā) un kas izmantojami iepriekš minētajiem nolūkiem un par iepriekš norādīto vērtību], un/vai
  - bb) attiecībā uz ienākumiem, ko izmaksā *Erzsébet* kuponu veidā – daļa ienākumu, kas nepārsniedz HUF 5000 mēnesī, ko piešķir atbilstoši katra tiesisko attiecību, kuras ir šīs atlīdzības pamats, mēneša sākumam (pat ar atpakaļejošu spēku tajā pašā taksācijas gadā);
  - c) attiecībā uz [SZÉP] karti:
  - ca) atbalsta maksimālais apjoms ir HUF 225 000 tajā pašā taksācijas gadā, ja to piešķir vairāki izdevēji, pārskaitot uz kartes “mājokļa” apakškontu, ko var izmantot dekrētā [valdības 2011. gada 12. aprīļa Dekrēts Nr. 55/2011, ar ko regulē *Széchenyi* izklaižu karšu izdošanu un lietošanu⁶] noteiktajiem mājokļa izmantošanas pakalpojumiem;

5 – Turpmāk tekstā – “2011. gada likums Nr. CLVI”.

6 – Turpmāk tekstā – “SZÉP dekrēts”.

- cb) atbalsta maksimālais apjoms ir HUF 150 000 tajā pašā taksācijas gadā, ja to piešķir vairāki izdevēji, pārskaitot uz kartes “ēdināšanas” apakškontu, ko var izmantot *SZÉP* dekrētā noteiktajiem ēdināšanas pakalpojumiem un ko sniedz siltu maltiņu ēdināšanas punktos (tostarp ēdināšana darba vietā);
- cc) atbalsta maksimālais apjoms ir HUF 75 000 tajā pašā taksācijas gadā, ja to piešķir vairāki izdevēji, pārskaitot uz kartes “izklaižu” apakškontu, ko var izmantot [*SZÉP*] dekrētā noteiktajiem pakalpojumiem un kas ir paredzēti izklaidēm, atpūtai un veselības profilaksei;

[..].”

2) *SZÉP* karte

15. *SZÉP* dekrēta 13. pantā noteikts:

“Karti ir tiesīgs izdot jebkurš pakalpojumu sniedzējs 1993. gada Likuma Nr. XCVI par savstarpējās apdrošināšanas fondiem (turpmāk tekstā – “Savstarpējās apdrošināšanas likums”) 2. panta 2. punkta d) apakšpunkta izpratnē – izņemot fiziskas personas un pakalpojumu sniedzējus, kuriem ir līgumsaistības ar minēto pakalpojumu sniedzēju –, kas ir izveidots uz nenoteiktu laiku vai noteiktu laiku vismaz uz pieciem gadiem, sākot no kartes izdošanas brīža, un kas kopā ar to pašu komercsabiedrību, kura ir atzīta par piederīgu sabiedrību grupai vai faktiski darbojas kā tāda 2006. gada Likuma Nr. IV [par komercsabiedrībām] izpratnē, vai kopā ar Savstarpējās apdrošināšanas likuma 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā definēto savstarpējo apdrošinātāju, ar kuru pakalpojuma sniedzējam ir noslēgtas līgumattiecības vismaz uz pieciem gadiem, izņemot noguldījumu un kapitālieguldījums pārvaldību, atbilst visiem šiem nosacījumiem:

- a) tam ir klientiem atvērts birojs katrā Ungārijas pašvaldībā, kurā iedzīvotāju skaits ir lielāks par 35 000;
- b) savā pēdējā noslēgtajā finanšu gadā saistībā ar saviem maksājumu pakalpojumiem pats ir izdevis vismaz 100 000 maksājumu instrumentus, izņemot skaidru naudu;
- c) tam ir vismaz divu gadu pieredze tādu elektronisko karšu izdošanā, kas dod tiesības izmantot atlīdzību natūrā Likuma par ienākuma nodokli 71. panta izpratnē, un saskaņā ar pēdējā noslēgtā finanšu gada datiem izdevis vairāk nekā 25 000 kartes.

[..].”

16. Saskaņā ar Savstarpējās apdrošināšanas likuma 2. panta 2. punkta d) apakšpunktu pakalpojumu sniedzējs ir definēts šādi:

““pakalpojumu sniedzējs” ir jebkura fiziska, juridiska persona un komercsabiedrība bez juridiskas personas statusa, kas, pamatojoties uz līgumu, kas noslēgts ar apdrošinātāju, viņa uzdevumā īsteno ar savstarpējo apdrošināšanu saistītas operācijas, tās padarot pieejamas vai tās veicinot, vai pats sniedz savus savstarpējās apdrošināšanas pakalpojumus, izņemot veselības apdrošināšanas pakalpojumus [..].”

17. Saskaņā ar Likuma par komercsabiedrībām 1. pantu:

“1. Šis likums regulē Ungārijas teritorijā reģistrētu komercsabiedrību izveidošanu, organizāciju un darbību [..].”

2. [..] turklāt šis likums regulē atzītu sabiedrību grupu izveidi un darbību [..].”

18. Šā likuma 2. pantā paredzēts:

“1. Komerksabiedrību var izveidot vienīgi formā, kas ir paredzēta šajā likumā.

2. Pilnsabiedrības (PS) un komandītsabiedrības (KS) nav juridiskas personas. Juridiskas personas statuss ir sabiedrībām ar ierobežotu atbildību (SIA) un akciju sabiedrībām (AS).”

19. Atbilstoši šā likuma 55. pantam:

“1. Saskaņā ar Grāmatvedības likumu komerksabiedrībai ir pienākums iesniegt konsolidētos finanšu pārskatus (dominējošā sabiedrība), un akciju sabiedrība vai sabiedrība ar ierobežotu atbildību, uz kuru Grāmatvedības likuma izpratnē dominējošajai sabiedrībai ir noteicošā ietekme (kontrolētā sabiedrība), var nolemt darboties kā atzīta sabiedrību grupa, noslēdzot starp tām dominēšanas līgumu, lai sasniegtu savus kopīgos komerciālos mērķus.

[..]

3. Atzītas sabiedrību grupas reģistrācija Komercreģistrā un uzņēmumu reģistrā nerada atsevišķu tiesību subjektu, kas atšķirtos no tām komerksabiedrībām, kas ir grupas dalībnieces.”

20. Saskaņā ar Likuma par komerksabiedrībām 64. panta 1. punktu:

“60. panta noteikumi piemērojami pat tad, ja nav noslēgts dominēšanas līgums un tā nav reģistrēta kā atzīta sabiedrību grupa, ar nosacījumu, ka ilgstošas, nepārtrauktas sadarbības rezultātā, kas vismaz trīs gadus pastāvējusi starp dominējošo sabiedrību un kontrolēto(-tajām) sabiedrību(-ām), komerksabiedrības, kas pieder šai pašai sabiedrību grupai, veic savas pašas darbības atbilstoši vienai un tai pašai uzņēmējdarbības stratēģijai un to faktiskā rīcība nodrošina prognozējamu un līdzsvarotu grupas darbības rezultātā radīto priekšrocību un trūkumu sadali.”

21. 1997. gada Likuma Nr. CXXXII par ārvalstīs reģistrētu uzņēmumu filiālēm un komercaģentūrām (turpmāk tekstā – “Likums par filiālēm”) 2. panta b) punktā “filiāles” jēdziens definēts šādi:

““filiāle” ir jebkura ārvalstu uzņēmuma darbības vienība bez juridiskās personas statusa, kas ir komerciāli autonoma un kura autonomas sabiedrības veidā reģistrēta valsts Komercreģistrā un uzņēmumu reģistrā un kā ārvalstu uzņēmuma filiāle”.

3) *Erzsébet* kuponi

22. Saskaņā ar Likuma par ienākuma nodokli 3. panta 87. punktu, kurā izdarīti grozījumi ar 2011. gada Likuma Nr. CLVI 1. panta 5. punktu, *Erzsébet* kuponi ir definēti šādi:

““*Erzsébet* kuponi” ir elektroniskā vai papīra formā [FNHV] izdoti kuponi, kas izmantojami tūlītēja patēriņa maltīšu iegādei [..]”.

23. *Erzsébet* kuponi ir *Erzsébet* programmas daļa, ko reglamentē ar 2012. gada Likumu Nr. CIII par *Erzsébet* programmu.

24. Saskaņā ar minētā likuma 1. pantu:

“*Erzsébet* programmas mērķis ir saskaņā ar spēkā esošo regulējumu ievērojami samazināt sociāli neaizsargātu personu – it īpaši bērnu – skaitu, kam nav iespējas ieturēt maltītes vairākas reizes dienā, atbilstoši viņu vecumam baudīt veselīgu uzturu, saglabāt veselības stāvokli, kas nepieciešams prasmju apguvei, un atpūsties, lai atjaunotu spēkus.”

25. Minētā likuma 2. pantā ir noteikts:

“1. Šā likuma izpratnē:

- a) “*Erzsébet* programma” ir jebkura valsts organizēta un īstenota sociālā programma un pakalpojums, ar ko īsteno 1. pantā paredzēto mērķi, kas nav saistīti ar peļņas gūšanu tirgū;
- b) “*Erzsébet* kuponi” ir [FNHV] izdotie kuponi, kas izmantojami:
- ba) tūlītēja patēriņa maltīšu iegādei [..].

2. *Erzsébet* programmas ieviešanu nodrošina FNHV.

[..]”

26. FNHV ir Ungārijā reģistrēts sabiedriskā labuma fonds. Tas var piešķirt tam paredzētos līdzekļus sociālu brīvdienu organizēšanai un ar to saistītu pakalpojumu sniegšanai, kā arī īstenot citas sociālās programmas.

27. Likuma par *Erzsébet* programmu 6. pantā paredzēts:

“1. [FNHV], pildot ar *Erzsébet* programmu saistītus uzdevumus, var noslēgt līgumus ar pilsoniskās sabiedrības struktūrām, komercsabiedrībām un jebkuru citu fizisku vai juridisku personu.

2. Lai izpildītu [likumā] noteiktos sabiedriskos uzdevumus, valsts veicina viesnīcu un kempingu izveidi, attīstību un darbību, kas noderētu sociālo brīvdienu, spēļu un bērniem paredzētu programmu rīkošanai.”

28. Šā likuma 7. pants attiecas uz tā stāšanos spēkā.

II – Pirmstiesas procedūra

29. Uzskatot, ka līdz ar jaunu valsts noteikumu par ēdināšanas kuponiem, izklaides kuponiem un brīvdienu kuponiem pieņemšanu Ungārijā nav pildījusi savus pienākumus, kas paredzēti Direktīvas 2006/123 9. pantā, 10. pantā, 14. panta 3. punktā, 15. panta 1. punktā, 2. punkta b) un d) apakšpunktā un 3. punktā un 16. pantā, kā arī LESD 49. pantā un LESD 56. pantā, Komisija 2012. gada 21. jūnija vēstulē šai dalībvalstij nosūtīja brīdinājuma vēstuli.

30. 2012. gada 20. jūlija atbildes vēstulē Ungārija konstatēja, ka Komisijas konstatēto ierobežojumu ieviešana ir pamatojama ar sevišķi svarīgiem iemesliem saistībā ar sabiedrības interesēm. Vienlaikus tā ir sniegusi priekšlikumus par SZÉP kartes noteikumu grozīšanu, lai to saskaņotu ar Savienības tiesību aktiem. Attiecībā uz *Erzsébet* kuponiem Ungārija savai atbildei pievienotajā pielikumā ir iesniegusi jaunus, 2012. gada jūlijā pieņemtus noteikumus par *Erzsébet* programmu un tās mērķiem.

31. 2012. gada 22. novembra vēstulē Komisija nosūtīja Ungārijai argumentētu atzinumu, kurā tā uzturēja savu viedokli, ka ar Ungārijas regulējumu par SZÉP karti un *Erzsébet* kuponiem nav ievēroti brīdinājuma vēstulē norādītie noteikumi.

32. 2012. gada 27. decembra vēstulē Ungārija uz argumentēto atzinumu atbildēja, būtībā atkārtotot savā 2012. gada 20. jūlijā vēstulē sniegtos apsvērumus un turpinot apstrīdēt jebkuru pārkāpumu.

33. Uzskatot šīs atbildes par neapmierinošām, Komisija ar 2014. gada 10. aprīļa pieteikumu cēla šo prasību.

III – Lietas dalībnieku prasījumi

34. Komisijas prasījumi Tiesai ir šādi:

- atzīt, ka, ieviešot un uzturot *SZÉP* kartes shēmu, kuru reglamentē *SZÉP* dekrēts (un kurā grozījumi izdarīti ar 2011. gada Likumu Nr. CLVI), Ungārija ir pārkāpusi Direktīvas 2006/123 noteikumus, ciktāl:
  - *SZÉP* dekrēta 13. pants, kas skatīts kopā ar Savstarpējās apdrošināšanas likuma 2. panta 2. punkta d) apakšpunktu, Likuma par filiālēm 2. panta b) punktu, kā arī Likuma par komercsabiedrībām 1. pantu, 2. panta 1. un 2. punktu, 55. panta 1. un 3. punktu un 64. panta 1. punktu, liedz filiālēm izdot *SZÉP* karti un tādējādi pārkāpj Direktīvas 2006/123 14. panta 3. punkta un 15. panta 2. punkta b) apakšpunkta noteikumus;
  - *SZÉP* dekrēta 13. pants, kas skatīts kopā ar Likuma par komercsabiedrībām 1. pantu, 2. panta 1. un 2. punktu, 55. panta 1. un 3. punktu un 64. panta 1. punktu, Savstarpējās apdrošināšanas likuma 2. panta 2. punkta d) apakšpunktu, kā arī Likuma par filiālēm 2. panta b) punktu, ievērojot *SZÉP* dekrēta 13. panta a) līdz c) punktā paredzētos nosacījumus, neatzīst tādas grupas darbību, kuras mātessabiedrība nav nodibināta saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem un kuras dalībnieki nedarbojas kā sabiedrības saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem, tādējādi pārkāpjot Direktīvas 2006/123 15. panta 1. punkta, 2. punkta b) apakšpunkta un 3. punkta noteikumus;
  - *SZÉP* dekrēta 13. pants, kas skatīts kopā ar Likuma par komercsabiedrībām 1. pantu, 2. panta 1. un 2. punktu, 55. panta 1. un 3. punktu un 64. panta 1. punktu, Savstarpējās apdrošināšanas likuma 2. panta 2. punktu d) apakšpunktu, kā arī Likuma par filiālēm 2. panta b) punktu, patur tiesības izdot *SZÉP* karti bankām un finanšu iestādēm, jo tikai šīs iestādes var izpildīt minētajā 13. pantā noteiktos nosacījumus, un tādējādi pārkāpj Direktīvas 2006/123 15. panta 1. punkta, 2. punkta d) apakšpunkta un 3. punkta noteikumus;
  - *SZÉP* dekrēta 13. pants ir pretrunā Direktīvas 2006/123 16. pantam, jo tas nosaka, ka *SZÉP* karti izdod Ungārijā nodibināts uzņēmums;
- pakārtoti, ciktāl pirmajā ievilkumā minētie Direktīvas 2006/123 noteikumi neattiecas uz šajā pašā ievilkumā uzskaitītajiem valsts noteikumiem, atzīt, ka *SZÉP* kartes shēma, ko reglamentē *SZÉP* dekrēts, ir pretrunā LESD 49. un 56. pantam;
- atzīt, ka *Erzsébet* kuponu shēma, ko regulē 2011. gada Likums Nr. CLVI un 2012. gada Likums Nr. CIII, kas ir radījusi monopolu publisku struktūru interesēs, lai izdotu ēdināšanas talonus aukstajām maltītēm, un ir stājusies spēkā bez atbilstoša pārejas laika un pasākumiem, ir pretrunā LESD 49. un 56. pantam, ciktāl 2011. gada Likuma Nr. CLVI 1. panta 5. punkts un 477. pants, kā arī 2012. gada Likuma Nr. CIII 2. panta 1. un 2. punkts un 6. un 7. pants paredz nesamērīgus ierobežojumus;
- piespriest Ungārijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

35. Ungārijas prasījumi Tiesai ir šādi:

- noraidīt Komisijas prasību kā nepamatotu daļā, kas attiecas uz *SZÉP* kartes sistēmu, un kā nepieņemamu daļā, kas attiecas uz *Erzsébet* kuponu sistēmu;
- pakārtoti, noraidīt prasību kā nepamatotu attiecībā uz šīm divām sistēmām;
- piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

IV – Prasība

A – Par pieņemamību

1) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

36. Savā iebildumu rakstā Ungārija norāda uz iebildumu nepieņemamību attiecībā uz *Erzsébet* kuponiem, jo Komisijas prasījumi par tiem esot neskaidri.

37. Ungārija uzskata, ka, pirmkārt, šajos prasījumos esot kļūdaini norādīts 2011. gada Likuma Nr. CLVI “1. un 5. pants”, nevis tā 1. panta 5. punkts. Otrkārt, Ungārija apgalvo, ka tai neesot saprotams, kāpēc ar šā likuma 477. pantu, kā arī Likuma par *Erzsébet* programmu noteikumiem, proti, 2. panta 1. un 2. punktu, 6. panta 1. un 2. punktu un 7. pantu, kas minēti Komisijas prasījumos, būtu pārņemti Savienības tiesību akti. Treškārt, Ungārija apgalvo, ka, ņemot vērā Komisijas minētos valsts noteikumus, šķiet, ka tā iebilst pret visiem *Erzsébet* programmas noteikumiem, un tas būtu pretrunā Komisijas apgalvojumam, atbilstīgi kuram šī prasība neattiecoties uz sociālās politikas darbībām, kas ieviestas saistībā ar šo programmu.

38. Komisija uzskata, ka Ungārijas apgalvojumus nevarot atbalstīt.

2) Mans vērtējums

39. Pēc tam, kad būšu paskaidrojis iemeslus, kāpēc es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka nepieņemamības pamati attiecībā uz noteikumiem par *Erzsébet* kuponiem ir noraidāmi, uzskatu, ka būs nepieciešama iebildumu attiecībā uz *SZÉP* karti pieņemamības pārbaude.

a) Par iebilduma pieņemamību attiecībā uz *Erzsébet* kuponiem

40. Pirmkārt, ir jākonstatē, ka Komisija savā replikas rakstā atzina kļūdu, atsaucoties uz 2011. gada Likumu Nr. CLVI, norādot, ka pareizā atsauce ir nevis šā likuma 1. un 5. pants, bet gan tā 1. panta 5. punkts. Vēlāk Komisija atsevišķā vēstulē iesniedza šā punkta kļūdu labojumu. Tāpat kā Komisija, uzskatu, ka šī kļūda neietekmē prasības pareizu izpratni.

41. Otrkārt, uzskatu, ka no Komisijas prasības pieteikuma 74. punkta nepārprotami izriet, ka prasība attiecināma tikai uz Ungārijas noteikumu par *Erzsébet* kuponiem vienu daļu, nevis uz visiem sociālās politikas pasākumiem, ko īsteno saistībā ar *Erzsébet* programmu. Šajā 74. punktā Komisija konstatē, ka prasība “attiecas uz *Erzsébet* kuponu shēmu tikai tiktāl, ciktāl tajā ir paredzēts, ka darba devēja ieguldījumu tūlītēja patēriņa maltiņu iegādei par atlīdzību natūrā var uzskatīt tikai tādā gadījumā, ja šis pirkums veikts, izmantojot *Erzsébet* kuponus”.

42. Šajā sakarā man šķiet būtiska prasības pieteikuma prasījumos minētā atsauce uz diviem valsts likumiem, ar ko nodibina šo jauno *Erzsébet* kuponu shēmu, it īpaši, atsevišķiem valsts noteikumiem par šādu kuponu definīciju un shēmas stāšanos spēkā.

43. Turklāt, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka saskaņā ar lojālas sadarbības principu Ungārijai jau pirmstiesas stadijā būtu bijis jānoskaidro Komisijas apstrīdēto valsts noteikumu iespējamās pretrunas.

44. Es katrā ziņā uzskatu, ka prasības pieteikuma prasījumos iekļautie iebildumi par *Erzsébet* kuponiem netraucēja Ungārijai izklāstīt savus argumentus, un tādēļ nav ierobežojusi tās tiesības uz aizstāvību. Šajā sakarā ir jākonstatē, ka Ungārija savā atbildes rakstā uz repliku norāda, ka “[bija] iespējams izklāstīt argumentus pēc būtības attiecībā uz Komisijas iebildumiem”⁷.

45. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka prasība ir atzīstama par pieņemamu attiecībā uz iebildumu, kas attiecas uz *Erzsébet* kuponu shēmu.

b) Par iebildumu pieņemamību attiecībā uz *SZÉP* karti

46. Iepazinies ar prasību, uzskatu, ka nav absolūtas skaidrības par dažiem iebildumiem attiecībā uz tiesisko regulējumu attiecībā uz *SZÉP* karti, it īpaši tāpēc, ka ir pretrunas starp prasības tekstu un prasījumiem.

47. Šajā sakarā norādīšu, ka Komisija savā prasības pieteikumā konstatējusi, ka ar prasību, atbilstīgi kurai uzņēmums var atbilst *SZÉP* dekrēta 13. pantā noteiktajiem nosacījumiem, noslēdzot līgumu ar apdrošinātāju ar nosacījumu, ka šis līgumattiecības ilgst vismaz piecus gadus, “[tiekot] pārkāpts LESD 49. pants, jo ar to bez pamatota iemesla [tiekot ierobežots] to uzņēmumu loku, kas varētu izdot *SZÉP* karti”⁸. Tomēr prasības prasījumos šis pamats nav minēts.

48. Atbildot uz jautājumu par minēto apstākli tiesas sēdē, Komisija precizēja, ka tā uzskata, ka šis nosacījums neattiecas uz Direktīvas 2006/123 darbības jomu un tas jāvērtē, pamatojoties uz LESD 49. pantu. Turklāt tā uzskatīja, ka uz šo nosacījumu kopā ar citiem *SZÉP* dekrēta 13. pantā paredzētajiem nosacījumiem attiecas Direktīvas 2006/123 15. panta 2. punkta d) apakšpunkts, kas aizliedz tādas prasības, kas paredzētu piekļuvi attiecīgajai pakalpojumu darbībai tikai konkrētiem pakalpojuma sniedzējiem, ņemot vērā īpašo darbības raksturu. Pēc Komisijas domām, šis pamats tādējādi esot netieši minēts prasības prasījumu trešajā iebildumā.

49. Neskarot to, ka Komisijas pamatojums par šo iespējamo pārkāpumu ir ļoti īss, konstatēju, ka tas arī neatbilst prasībām attiecībā uz konsekvenci un precizitāti saskaņā ar iedibināto judikatūru, kuras pamatā ir pašreizējā Tiesas Reglamenta 120. panta c) punkts⁹.

50. Saskaņā ar šo judikatūru katrā prasības pieteikumā ir jāietver strīda priekšmets un izvirzīto pamatu kopsavilkums, un tie ir jānorāda “prietiekami skaidri un precīzi”, lai atbildētājs varētu sagatavot savu aizstāvību un lai Tiesa varētu veikt pārbaudi. No tā izriet, ka galvenie faktiskie un tiesiskie apstākļi, ar kuriem ir pamatota prasība, prasības pieteikumā ir jānorāda loģiskā un saprotamā veidā un ka prasības pieteikumā ietvertajiem prasījumiem ir jābūt formulētiem nepārprotami, lai izvairītos no tā, ka Tiesa lemj *ultra petita* vai arī nelemj par kādu iebildumu¹⁰.

51. Turklāt Tiesa konstatēja, ka šādu prasību, kas izriet no Tiesas Reglamenta 120. panta c) punkta prasībām, izpildi Tiesa var pārbaudīt pēc savas ierosmes¹¹.

7 — 6. punkts.

8 — 64. punkts.

9 — Saskaņā ar šo noteikumu statūtu 21. pantā paredzētajā pieteikumā norāda strīda priekšmetu, izvirzītos pamatus un argumentus, kā arī kopsavilkumu par izvirzītajiem pamatiem.

10 — Skat. spriedumus Komisija/Spānija (C-211/08, EU:C:2010:340, 32. punkts un tajā minētā judikatūra); Komisija/Portugāle (C-458/08, EU:C:2010:692, 49. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī Komisija/Polija (C-678/13, EU:C:2015:358, 16. punkts un tajā minētā judikatūra).

11 — Skat. spriedumus Komisija/Igaunija (C-39/10, EU:C:2012:282, 25. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī Komisija/Polija (C-281/11, EU:C:2013:855, 121.–123. punkts). Šajā ziņā skat. arī spriedumu Komisija/Čehijas Republika (C-343/08, EU:C:2010:14, 25. punkts).

52. Ir jāpiebilst, ka Tiesa ir arī atzinusi, ka “saskaņā ar LESD 258. pantu celtajā prasībā *iebildumi ir jāizklāsta loģiski un precīzi, tā, lai dalībvalsts un Tiesa varētu precīzi novērtēt iespējamo Savienības tiesību aktu pārkāpumu, kas ir nepieciešams nosacījums, lai minētā valsts varētu lietderīgi izmantot savus aizstāvības pasākumus un Tiesa varētu pārbaudīt iespējamā pārkāpuma esamību*”¹².

53. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka šī prasība ir jāatzīst par nepieņemamu attiecībā uz pamatu par līgumattiecībām ar Savstarpējās apdrošināšanas sabiedrību vismaz uz pieciem gadiem, kā minēts SZĒP dekrēta 13. pantā.

B – Par lietas būtību

54. Pirms pievērsos iebildumiem par *Erzsébet* kuponiem, izskatīšu iebildumus saistībā ar SZĒP karti.

1) Iebildumi saistībā ar SZĒP karti

a) Direktīvas 2006/123 piemērojamība

i) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

55. Savā pieteikumā Komisija uzskata, ka esot jāvērtē Ungārijas tiesiskā regulējuma attiecībā uz SZĒP karti atbilstība Savienības tiesību aktiem galvenokārt saistībā ar Direktīvu 2006/123. Tikai tad, ja šī direktīva nav pienācīgi piemērota, Komisija uzskata, ka jāveic šā tiesiskā regulējuma saderības ar Savienības tiesību aktiem izvērtējums saistībā ar LESD 49. un 56. pantu.

56. Komisija uzskata, ka Direktīva 2006/123 esot šajā konkrētajā gadījumā piemērojama, ciktāl SZĒP kartes izdošana un izmantošana nebūtu tādi pakalpojumi, kas ir tieši izslēgti no šīs direktīvas darbības jomas. Komisija norāda, ka SZĒP dekrēts neesot kvalificējams kā noteikums, kas saistīts ar “nodokļu jomu” Direktīvas 2006/123 2. panta 3. punkta¹³ izpratnē, nedz arī kā “finanšu pakalpojums” šīs pašas direktīvas 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta nozīmē¹⁴.

57. No lietas materiāliem izriet, ka pirmstiesas stadijā Ungārija apstrīdēja Direktīvas 2006/123 piemērojamību, uzskatot, ka attiecīgajā valsts tiesiskajā regulējumā paredzētā SZĒP kartes izdošana un izmantošana ir finanšu pakalpojums un tādējādi uz to neattiecas šīs direktīvas piemērošanas joma.

ii) Mans vērtējums

58. Tāpat kā Komisija, uzskatu, ka par Direktīvas 2006/123 piemērošanu nav šaubu šādu iemeslu dēļ.

59. Pirmkārt, ir jānorāda, ka Direktīvas 2006/123 piemērošanas joma tika noteikta noliedzoši¹⁵, proti, šo direktīvu piemēro pakalpojumiem, ko sniedz pakalpojumu sniedzēji, kuri veic uzņēmējdarbību kādā dalībvalstī¹⁶, izņemot tos, kuri ir tieši izslēgti ar šo direktīvu.

12 — Skat. spriedumu Komisija/Spānija (C-375/10, EU:C:2011:184, 11. punkts un tajā minētā judikatūra). Izcēlums mans.

13 — Saskaņā ar šo noteikumu šo direktīvu “nepiemēro nodokļu jomai”.

14 — Šis noteikums paredz, ka Direktīvu 2006/123 nepiemēro “finanšu pakalpojumiem, piemēram, banku darbībai, aizdevumiem, apdrošināšanai un pārāpdrošināšanai, darba devēju vai privātām pensijām, vērtspapīriem, ieguldījumu fondiem, maksājumiem un ieguldījumu konsultācijām, tostarp pakalpojumiem, kas uzskaitīti [Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija] Direktīvas 2006/48/EK [par kredītiestāžu darbības sākšanu un veikšanu (OV L 177, 1. lpp.)] 1 pielikumā”.

15 — Skat. Chabaud, L., “La directive 2006/123/CE du Parlement européen et du Conseil du 12 décembre 2006 relative aux services dans le marché intérieur. Les exclusions explicites: article 2”, no: *La directive “services”*, Brisele: Bruylant, 2011, 35. lpp., it īpaši 39. lpp.

16 — Skat. šīs direktīvas 2. panta 1. punktu.

60. Tāpat kā Komisija, arī es uzskatu, ka *SZÉP* kartes izdošana nav attiecināma uz nodokļu jomu Direktīvas 2006/123 2. panta 3. punkta izpratnē un tā nav ar maksājumiem saistīts finanšu pakalpojums šīs direktīvas 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta nozīmē, tāpēc tā šīs prasības ietvaros ir piemērojama.
61. Attiecībā uz nodokļu jautājumiem no lietas materiāliem izriet, ka attiecīgās valsts tiesību normas neattiecas uz atlīdzību natūrā vai *SZÉP* kartes shēmas faktiskajiem nodokļu aspektiem, bet attiecas vienīgi uz šīs kartes izdošanu, kas turpmāk dod tiesības saņemt atlīdzību natūrā. Tādējādi šo valsts noteikumu priekšmets nav attiecināms uz nodokļiem.
62. Attiecībā uz “finanšu pakalpojumu” kvalifikāciju es, tāpat kā Komisija, norādu, ka saskaņā ar *SZÉP* dekrēta 2. panta 2. punkta a) apakšpunktu *SZÉP* karte “tiek izmantota vienīgi darbinieka, kas saņem atlīdzību, viņa ģimenes locekļu, darba devēja, kā arī pakalpojumu sniedzēja identifikācijai, un nav izmantojama ne elektroniskās naudas glabāšanai, ne tiešu maksājumu veikšanai”. Šajā kontekstā šīs kartes izdošanu nevar kvalificēt kā ar maksājumiem saistītu “finanšu pakalpojumu”.
63. Otrkārt, es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka pakalpojumus, ko piedāvā ar tādiem instrumentiem kā *SZÉP* karte, neregulē citi specifiski uz finanšu pakalpojumiem attiecināmi Savienības tiesību akti. Šajā sakarā Komisija pamatoti norāda, ka nedz Direktīva 2007/64/EK¹⁷, nedz Direktīva 2009/110/EK¹⁸ neattiecas uz *SZÉP* kartei identisku karšu izdošanu.
64. Finanšu pakalpojumu izslēgšana no Direktīvas 2006/123 piemērošanas jomas ir izskaidrojama ar to, ka šajā sakarā pastāv īpaši Savienības tiesību aktu noteikumi¹⁹.
65. Turklāt, lai gan Ungārija pirmstiesas stadijā apgalvoja, ka *SZÉP* karti varētu uzskatīt par finanšu pakalpojumu, šāda argumentācija nav atrodama Tiesā iesniegtajos atbildes rakstos.
66. Tā kā uz tiesvedībā aplūkoto darbību neattiecas īpašais finanšu pakalpojumu tiesiskais regulējums un tā neattiecas uz nodokļu jomu, tad uz to attiecināma Direktīvas 2006/123 piemērošanas joma.
67. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, uzskatu, ka šī direktīva ir piemērojama.
68. Lietas dalībnieki nav izvirzījuši jautājumu par to, vai Direktīvā 2006/123 noteikta izsmeļoša saskaņošana. Tomēr, tāpat kā jautājuma par šīs direktīvas piemērojamību gadījumā, šā jautājuma iepriekšēja izskatīšana ir nepieciešams priekšnoteikums.

17 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Direktīva par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvas 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK un 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 97/5/EK (OV L 319, 1. lpp.). Skat. Direktīvas 2007/64 3. panta k) punktu.

18 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Direktīva par elektroniskās naudas iestāžu darbības sākšanu, veikšanu un konsultatīvu uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2005/60/EK un Direktīvu 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 2000/46/EK (OV L 267, 7. lpp.). Direktīvas 2009/110 1. panta 4. punktā ir atsauce uz Direktīvas 2007/64 3. panta k) punktu.

19 — Saskaņā ar daudzu autoru viedokli attiecībā uz finanšu pakalpojumiem attiecināms teiciens *Specialia generalibus derogant*. Tādējādi Direktīva 2006/123 ir vispārējais tiesību akts gadījumā, ja nav neviena cita speciāla tiesību akta. Skat. iepriekš minēto Chabaud, L., 39. un 40. lpp. Pēc manām domām, šādu analīzi apstiprina Direktīvas 2006/123 preambulas 18. apsvērums. Saskaņā ar šā apsvēruma pirmo teikumu “no šīs direktīvas piemērošanas jomas būtu jāizslēdz finanšu pakalpojumi, jo uz šīm darbībām attiecas konkrēti Kopienas tiesību akti, kuru mērķis tāpat kā [šai] direktīvai ir reāla pakalpojumu iekšējā tirgus izveide”.

69. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ikviens valsts pasākums tādā jomā, kurā ir veikta izsmeloša saskaņošana Savienības līmenī, ir jāizvērtē, ņemot vērā šā saskaņošanas pasākuma normas, nevis primāro tiesību aktu normas²⁰. Izsmelošas saskaņošanas konstatējums it īpaši nozīmētu, ka atsauce uz pamatojumiem, kas nav noteikti ar Direktīvu 2006/123, proti, pamatojumiem, kas īpaši paredzēti LESD 52. pantā un LESD 62. pantā, vai noteiktiem svarīgiem iemesliem saistībā ar sabiedrības interesēm, kas izstrādāti judikatūrā, nebūtu iespējama²¹.

70. Šis jautājums ir apspriests doktrīnā²².

71. Tiesa pirmo reizi lēma par šo jautājumu nesenā spriedumā²³, uzskatot, ka “Direktīvas 2006/123 3. panta 3. punkta tāda interpretācija, ka dalībvalstīm būtu ļauts ar primāram tiesībām pamatot ar šīs direktīvas 14. pantu aizliegtu darbību, liegtu šai normai lietderīgu iedarbību, galu galā neatzīstot tajā ietverto *paredzēto saskaņošanu*”²⁴.

72. Šajā jautājumā Tiesa ievēroja ģenerālvokāta P. Kruša Viljalona [*P. Cruz Villalón*] secinājumus lietā, kurā taisīts minētais spriedums²⁵. Pēc viņa teiktā, “ņemot vērā, ka Direktīva 2006/123 ir horizontāls instruments, kas aptver plašu pakalpojumu klāstu (visus, kuri nav skaidri izslēgti no tās materiālās piemērošanas jomas), tās nolūks nav vispārīgi saskaņot dažādu pakalpojumu materiālo regulējumu valstu līmenī, tomēr ir konkrēti aspekti, kuri ir pilnīgi *precīzi saskaņoti*”²⁶. Viņš piebilda, ka šāda izsmeloša saskaņošana attiecas uz šīs direktīvas 14. un 16. pantu²⁷.

73. Tādējādi Tiesa uzskata, ka Direktīva 2006/123 nodrošināja izsmelošu saskaņošanu atbilstoši tās 14. pantam par brīvību veikt uzņēmējdarbību tās piemērošanas jomai atbilstošu pakalpojumu sniegšanai. Uzskatu, ka tāds pats risinājums jāpieņem attiecībā uz direktīvas 15. un 16. pantu. Tāpat kā minētās direktīvas 14. pantā, Savienības likumdevējs tajos ir noteicis ierobežojošas prasības, kas novēršamas dalībvalstu tiesību sistēmā²⁸.

74. No tā izriet, ka tas, vai Ungārijas attiecīgais tiesiskais regulējums atbilst Savienības tiesību aktiem, ir jāizskata saskaņā ar Direktīvu 2006/123.

b) Attiecīgās pamatbrīvības noteikšana

i) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

75. Lai gan Komisija uzskata, ka Ungārijas tiesiskais regulējums par *SZÉP* karti būtu jāizskata, ņemot vērā brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību, tomēr, pēc Ungārijas domām, nozīmīgs esot tikai vērtējums attiecībā uz brīvību veikt uzņēmējdarbību.

20 — Skat. spriedumu *UPC DTH* (C-475/12, EU:C:2014:285, 63. punkts un tajā minētā judikatūra).

21 — Skat. it īpaši Lemaire, C., “La directive, la liberté d’établissement et la libre prestation des services. Confirmations, innovations?”, no: *Revue Europe*, 2007. gada jūnijs, Nr. 6, 10. sējums, 15. lpp., 42. punkts, un Huglo, J.-G., “Droit d’établissement et libre prestation de services”, no: *Jurisclasser Europe*, 710. burtņica, 7., 73. un 101. punkts.

22 — Skat. it īpaši iepriekš minēto Huglo, J.-G., 7., 55., 73., 99. un 101. punkts; iepriekš minēto Lemaire, C., 42. punkts, un Hatzopoulos, V., “Que reste-t-il de la directive sur les services?”, no: *Cahiers de droit européen*, Nr. 3–4, 2007, 299. lpp., it īpaši 323. un 324. lpp.

23 — Spriedums *Rina Services* un *Rina* (C-593/13, EU:C:2015:399).

24 — 37. punkts. Izcēlums mans.

25 — Ģenerālvokāta P. Kruša Viljalona secinājumi lietā *Rina Services* un *Rina* (C-593/13, EU:C:2015:159).

26 — Šo secinājumu 22. punkts. Šajā sakarā skat. ģenerālvokāta P. Kruša Viljalona secinājumus apvienotajās lietās *Duomo Gpa* u.c. (no C-357/10 līdz C-359/10, EU:C:2011:736, 61. punkts). Šajā sakarā norādišu, ka savā priekšlikumā Eiropas Padomes un Parlamenta direktīvai par pakalpojumiem iekšējā tirgū (COM(2004) 2 *final*) Komisija konstatēja, ka priekšlikuma pamatā ir “mērķtiecīga saskaņošana” un ka saskaņošanas mērķis it īpaši ir likvidēt dažu veidu prasības (9. un 10. lpp.).

27 — Šo secinājumu 24. punkts.

28 — Šajā ziņā skat. ģenerālvokāta P. Kruša Viljalona secinājumus apvienotajās lietās *Duomo Gpa* u.c. (no C-357/10 līdz C-359/10, EU:C:2011:736, 61. punkts) un iepriekš minēto Hatzopoulos, V., 351. lpp., 3.1.2.1.3. punkts.

76. Ungārija norāda, ka šīs kartes varot izdot tikai tāda sabiedrība, kurai ir uzņēmums, kas reģistrēts pakalpojumu sniegšanas dalībvalsts teritorijā.

77. Šajā sakarā Ungārija uzskata, ka *SZÉP* kartes izdevējiem būtu organiski jāiesakņojas Ungārijas sociālajā un saimnieciskajā dzīvē, ko nevarētu veikt, sniedzot īslaicīgus pakalpojumus. Turklāt tā norāda, ka Komisijas izvirzītais arguments par pārrobežu pakalpojumu sniegšanu, atbilstīgi kuram *SZÉP* karti varētu atjaunot attāli vai izveidot sistēmas darbībai nepieciešamo infrastruktūru, neatrodies Ungārijā, ir drīzāk teorētisks. Ungārija piebilst, ka hipotēze par pakalpojumu sniegšanu kaimiņvalstīs un reģionālā līmenī esot nereāla un netiktu ievērota *SZÉP* kartes loģika, atbilstīgi kurai pakalpojumu sniedzēji, kuri to pieņem, darbotos visā Ungārijas teritorijā.

ii) Mans vērtējums

78. Pretēji Ungārijas viedoklim, uzskatu, ka *SZÉP* dekrēta 13. pants būtu jāvērtē atbilstīgi Direktīvas 2006/123 pantiem gan par brīvību veikt uzņēmējdarbību, gan par pakalpojumu sniegšanas brīvību.

79. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru “saistībā ar pakalpojumu sniegšanas brīvības principa un brīvības veikt uzņēmējdarbību principa attiecīgo piemērošanas jomu nodalīšanu ir jānoskaidro, vai uzņēmējs veic uzņēmējdarbību dalībvalstī, kurā tas piedāvā attiecīgo pakalpojumu [...]. Ja tas veic uzņēmējdarbību dalībvalstī, kurā tas piedāvā attiecīgo pakalpojumu, tas ietilpst brīvības veikt uzņēmējdarbību piemērošanas jomā, kā tā ir definēta [LESD 49.] pantā. Savukārt, ja uzņēmējs neveic uzņēmējdarbību galamērķa dalībvalstī, tas ir uzskatāms par pārrobežu pakalpojumu sniedzēju, uz kuru attiecas [LESD 56.] pantā paredzētais pakalpojumu sniegšanas brīvības princips”²⁹.

80. Ir jānorāda, ka Direktīvā 2006/123 šī judikatūra tika kodificēta³⁰, kā rezultātā šie principi tiek piemēroti arī saistībā ar šīs direktīvas piemērošanu.

81. Tādējādi, lai noteiktu, vai uzņēmēja darbībai jāattiecas uz brīvību veikt uzņēmējdarbību, kas paredzēta Direktīvas 2006/123 14. un 15. pantā, vai pakalpojumu sniegšanas brīvību, kas paredzēta tās 16. pantā, pirmkārt, jāpārbauda, vai uzņēmējs ir reģistrēts vai nē un vai plāno veikt uzņēmējdarbību dalībvalstī, kas nav tā izcelsmes dalībvalsts.

82. Kā šajā gadījumā norāda Komisija – un attiecībā uz to Ungārija to neapstrīdēja –, *SZÉP* dekrēta 13. pantā paredzētie nosacījumi esot vienādi piemērojami gan attiecībā uz uzņēmumiem, kas veic uzņēmējdarbību Ungārijā, gan uzņēmumiem, kas veic uzņēmējdarbību citās dalībvalstīs, izņemot Ungāriju.

83. Šajā sakarā ir jānorāda, ka būtībā šie nosacījumi nozīmē to, ka katram uzņēmumam, kas vēlas izdot *SZÉP* karti, tiek prasīta “pastāvīga uzņēmuma” esamība Ungārijā.

84. Ir jāatzīmē, ka pastāvīga uzņēmuma prasība var būt attiecināma gan uz pakalpojumu sniegšanas brīvību, gan arī uz brīvību veikt uzņēmējdarbību³¹. Šāda prasība attiektos uz pakalpojumu sniegšanas brīvību, ja attiecīgais uzņēmējs neveiktu uzņēmējdarbību Ungārijā un attiecīgo pakalpojumu nodrošinātu kā pārrobežu pakalpojumu. Savukārt, ja attiecīgais uzņēmējs Ungārijā veiktu sekundāru uzņēmējdarbību vai viņš vēlētos to uzsākt šajā dalībvalstī, tad šī pati prasība būtu attiecināma uz brīvību veikt uzņēmējdarbību³².

29 — Skat. spriedumu *Duomo Gpa* u.c. (no C-357/10 līdz C-359/10, EU:C:2012:283, 30. punkts un tajā minētā judikatūra). Skat. arī spriedumu Komisija/Spānija (C-514/03, EU:C:2006:63, 22. punkts un tajā minētā judikatūra).

30 — Skat. šīs direktīvas preambulas 77. apsvērumu.

31 — Šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Spānija (C-514/03, EU:C:2006:63, 22. punkts).

32 — Šajā ziņā skat. spriedumus Komisija/Itālija (C-439/99, EU:C:2002:14, 21. punkts un tajā minētā judikatūra) un *Liga Portuguesa de Futebol Profissional* un *Bwin International* (C-42/07, EU:C:2009:519, 46. punkts).

85. Turklāt Ungārijas arguments par to, ka *SZÉP* karšu izdošanas darbības sarežģītības dēļ izdevējam esot organiski jāiesakņojas Ungārijas sociālajā un saimnieciskajā dzīvē, kā rezultātā hipotēze par pārrobežu pakalpojumu sniegšanu neesot īstenojama, mani nepārlicina.

86. Es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka, pirmkārt, uzņēmums, kas veic uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, nevis Ungārijā, un kurš nolemtu izdot *SZÉP* karti šajā dalībvalstī, ir tiesīgs tur izmantot nepieciešamo infrastruktūru savu pakalpojumu sniegšanai un viņam nebūtu šajā nolūkā jāveic uzņēmējdarbība šajā dalībvalstī³³, un, otrkārt, šajā konkrētajā gadījumā nevarētu izslēgt, ka uzņēmumi, kas reģistrēti citā dalībvalstī, nevis Ungārijā, būtu ieinteresēti Ungārijā veikt šādas darbības.

87. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka atkarībā no attiecīgās situācijas varētu tikt pārkāpta viena vai otra brīvība. Tiks parādīts, ka ar prasību veikt pastāvīgu uzņēmējdarbību Ungārijā abos gadījumos tiek pārkāptas Direktīvas 2006/123 attiecīgās tiesību normas.

88. Pirms pirmā iebilduma izskatīšanas ir jānorāda, ka gan savā brīdinājuma vēstulē, gan argumentētajā atzinumā Komisija apgalvoja, ka ar *SZÉP* kartes regulējumu Ungārija ir pārkāpusi šīs direktīvas 9. un 10. panta noteikumus. Tā kā šis pārkāpums vairs netiek minēts prasībā, tad būtu uzskatāms, ka Komisija no tā ir atteikusies, tādējādi ierobežojot prasības priekšmetu, kas nav uzskatāms par nepieņemamības iemeslu³⁴.

c) Par pirmo iebildumu, kas saistīts ar Direktīvas 2006/123 14. panta 3. punkta un 15. panta 2. punkta b) apakšpunkta pārkāpumu

89. Vispirms ir jākonstatē, ka Komisija tiesas sēdē precizēja, ka attiecībā uz pirmo iebildumu par ārvalstu uzņēmumu filiāļu izslēgšanu ir pārkāpts vienīgi Direktīvas 2006/123 14. panta 3. punkts. Tāpēc tā vairs neatsaucas uz šīs direktīvas 15. panta 2. punkta b) apakšpunktu. Mans vērtējums attieksies tikai uz iespējamo direktīvas 14. panta 3. punkta pārkāpumu.

i) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

90. Savā prasības pieteikumā Komisija apgalvo, ka *SZÉP* dekrēta 13. pants esot diskriminējošs un pārkāpjot Direktīvas 2006/123 14. panta 3. punktu, ciktāl šis 13. pants liedzot ārvalstu komercsabiedrību filiālēm Ungārijā izdot *SZÉP* kartes.

91. Komisija uzskata, ka Direktīvas 2006/123 14. panta 3. punkts skaidri un bez attaisnojuma iespējas liedzot pakļaut piekļuvi pakalpojumu darbībai vai tās veikšanu Ungārijas teritorijā prasībai, kas ierobežo pakalpojumu sniedzēju brīvību izvēlēties starp galveno vai pakārtoto uzņēmumu.

92. Ungārija uzskata, ka ārvalstu sabiedrību filiāļu izslēgšanu varot pamatot ar sevišķi svarīgiem iemesliem saistībā ar sabiedrības interesēm, kas atzīti Tiesas judikatūrā un Direktīvā 2006/123, proti, patērētāju vai personu, kas izmanto pakalpojumus, aizsardzību³⁵ un kreditoru aizsardzību. Tikai tie uzņēmumi, kas ir pienācīgi integrējušies Ungārijas ekonomikā, varot nodarboties ar *SZÉP* karšu izdošanu, kas nozīmējot, ka tiem Ungārijā ir jānodibina uzņēmumi.

33 — Šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Itālija (C-145/99, EU:C:2002:142, 22. punkts un tajā minētā judikatūra).

34 — Šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Bulgārija (C-198/12, EU:C:2014:1316, 16. punkts un tajā minētā judikatūra).

35 — Tā piemin, ka “patērētāji vai personas, kas izmanto pakalpojumus, ir darbinieki, kuriem izdota *SZÉP* karte”.

ii) Mans vērtējums

93. No lietas dokumentiem izriet, ka pirmā iebilduma pamatā ir Komisijas interpretācija par *SZÉP* dekrēta 13. pantu, kas skatāms kopā ar Savstarpējās apdrošināšanas likumu un Likumu par filiālēm, atbilstīgi kurai uz ārvalstu sabiedrības filiāli nav attiecināma “pakalpojumu sniedzēja” definīcija, tāpēc tā nevarot izdot *SZÉP* karti. Tā kā šo skaidrojumu Ungārija nav apstrīdējusi, uzskatu to par pierādītu.

94. Es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka, liedzot ārvalsts uzņēmuma filiālei izdot *SZÉP* karti, ir ierobežota brīvība veikt uzņēmējdarbību Direktīvas 2006/123 14. panta 3. punkta izpratnē.

95. Šis ārvalstu uzņēmums varētu izdot šo karti tikai tad, ja tas izveidotu galveno uzņēmumu Ungārijā. Taču ar šo tiesību normu šāda prasība ir tieši aizliegta.

96. Atcerēsimies, ka saskaņā ar šo tiesību normu piekļuvi pakalpojumu sniegšanas darbībai vai tās veikšanu dalībvalstis nevar pakļaut prasībai, ar kuru tiktu ierobežota pakalpojuma sniedzēja brīvība izvēlēties starp galveno vai pakārtoto uzņēmumu, it īpaši prasībai pakalpojumu sniedzējam savu galveno uzņēmumu izveidot to teritorijā.

97. Turklāt neviens Ungārijas norādītais attaisnojuma pamats nevar tikt pieņemts, ņemot vērā to, ka attiecībā pret Direktīvas 2006/123 14. pantā uzskaitītām prasībām nevar tikt izvirzīts attaisnojums³⁶.

98. Kā ir konstatējusi Tiesa, attaisnojuma iespējas neesamība izriet gan no šā 14. panta redakcijas, gan no Direktīvas 2006/123 vispārējās sistēmas³⁷.

99. Pirmkārt, minētā 14. panta nosaukums norāda, ka 1.–8. punktā uzskaitītās prasības ir “neatļautas”³⁸.

100. Otrkārt, runājot par brīvību veikt uzņēmējdarbību, Direktīvas 2006/123 vispārējā sistēma balstās uz skaidru nošķirumu starp aizliegtām prasībām un izvērtējamām prasībām. Kamēr pirmās, kā iepriekš konstatēts, ir izteiktas šīs direktīvas 14. pantā, par otrām runā tās 15. pantā paredzētās normas³⁹.

101. Atbilstīgi Direktīvas 2006/123 15. pantā paredzētajam novērtējumam dalībvalstīm vispirms jāpārbauda vai saskaņā ar to tiesību sistēmu tiek piemērota kāda no 2. punktā minētajām prasībām, un tad jānodrošina, ka visas šādas prasības atbilst minētā panta 3. punktā paredzētajiem nosacījumiem par nediskriminēšanu, nepieciešamību un samērīgumu⁴⁰.

102. Direktīvas 2006/123 15. panta 3. punkta b) apakšpunktā sniegta nepieciešamā rakstura definīcija. Tādējādi šā panta 2. punktā minētā prasība uzskatāma par nepieciešamu, ja tā ir pamatota ar sevišķi svarīgiem iemesliem saistībā ar sabiedrības interesēm.

103. Taču šāda attaisnojuma iespēja nav paredzēta attiecībā uz Direktīvas 2006/123 14. pantā uzskaitītajām “neatļautajām” prasībām⁴¹.

104. No tā izriet, ka ar *SZÉP* dekrēta 13. panta prasību par pastāvīgu uzņēmumu, kas ārvalstu uzņēmuma filiālei Ungārijā liedz izdot *SZÉP* karti, tiek pārkāpti Direktīvas 2006/123 14. panta 3. punkta noteikumi.

36 — Skat. spriedumu *Rina Services un Rina* (C-593/13, EU:C:2015:399, 28. punkts).

37 — Turpat (29. punkts).

38 — Turpat (30. punkts).

39 — Turpat (31. punkts).

40 — Turpat (32. punkts).

41 — Turpat (35. punkts).

105. Tātad pirmais iebildums ir jāapmierina.

d) Par otro iebildumu, kas saistīts ar Direktīvas 2006/123 15. panta 1. punkta, 2. punkta b) apakšpunkta un 3. punkta pārkāpumu

i) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

106. Komisija konstatē, ka saskaņā ar *SZÉP* dekrēta 13. pantu uzņēmums var izpildīt šā panta prasības ne tikai individuāli, bet arī kopā ar sabiedrību grupu, kas atzīta ar Likuma par komercsabiedrībām prasībām.

107. Tomēr šis pants, skatot to kopā ar Likuma par komercsabiedrībām 1. panta 1. punktu, 2. panta 1. punktu, 55. panta 1. un 3. punktu un 64. pantu, ļauj uzņēmumam kopā ar šādu sabiedrību grupu izpildīt nosacījumus par *SZÉP* kartes izdošanu vienīgi tad, ja šīs grupas komercsabiedrības ir dibinātas saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem, to juridiskā adrese ir Ungārijas teritorijā un tās darbojas kā akciju sabiedrības vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību.

108. Komisija uzskata, ka uzņēmums nevarot izpildīt *SZÉP* dekrēta 13. panta nosacījumus par *SZÉP* karšu izdošanu, apvienojoties ar citā dalībvalstī, ne Ungārijā, reģistrētu komercsabiedrību. Tas esot konstatējams arī gadījumā, ja uzņēmumu grupas uzņēmumu juridiskā adrese būtu Ungārijā, tie būtu dibināti saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem, bet to juridiskā forma nebūtu akciju sabiedrības vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību.

109. Komisija uzskata, ka šīs prasības esot pretrunā Direktīvas 2006/123 15. panta 2. punkta b) apakšpunktam, kas paredz, ka uzņēmumam nevar uzlikt pienākumu tikt nodibinātam konkrētā juridiskā formā. Turklāt tā uzskata, ka šādas prasības esot diskriminējošas un ka Ungārija nav sniegusi pamatojumu, nedz arī pierādījusi to nepieciešamību un samērīgumu, tāpēc šīs prasības ir jāuzskata par tādām, kas ir pretrunā šīs direktīvas 15. panta 3. punktam.

110. Ungārija uzskata, ka uz uzņēmumu grupām attiecināmie ierobežojumi esot pamatoti ar jau minētajiem sevišķi svarīgiem iemesliem saistībā ar sabiedrības interesēm.

ii) Mans vērtējums

111. Vai gadījumā, ja pakalpojumu sniedzējs kopā ar citu uzņēmumu kā uzņēmumu grupa⁴² atbilstu *SZÉP* kartes izdošanas noteikumiem, ar to, ka tiek prasīts, lai komercsabiedrības, kas ir šīs grupas dalībnieces, tostarp mātessabiedrības, būtu nodibinātas saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem, kas nozīmētu, ka to juridiskā adrese ir Ungārijā un tās izveidotas akciju sabiedrības vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību juridiskajā formā, būtu pārkāpti Direktīvas 2006/123 15. panta 2. punkta b) apakšpunkta noteikumi?

112. Norādu, ka no lietas materiāliem izriet, ka šīs divas prasības, kuras, pirmkārt, attiecas uz juridisko adresi un, otrkārt, uz konkrēto juridisko formu, izriet no *SZÉP* dekrēta 13. panta, kas skatāms kopā ar Likuma par komercsabiedrībām 1. pantu, 2. panta 1. un 2. punktu, 55. panta 1. un 3. punktu un 64. panta 1. punktu.

113. Lai arī es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka minētās prasības neatbilst Direktīvai 2006/123, tomēr nevaru piekrist Komisijas sniegtajai šīs direktīvas 15. panta 2. punkta b) apakšpunkta interpretācijai, ciktāl tā uzskata, ka tās abas ietilpst šīs tiesību normas piemērošanas jomā.

42 — Norādu, ka Ungārija tiesas sēdē uzsvēra, ka šāda situācija var rasties tikai tad, ja pakalpojumu sniedzējs viens pats nevar izpildīt *SZÉP* dekrēta 13. pantā minētās prasības.

114. Uzskatu, ka ir jāveic atsevišķa šo divu prasību analīze. Atšķirībā no Komisijas es uzskatu, ka uz prasību par juridisko adresi attiecas nevis minētās direktīvas 15. panta 2. punkta b) apakšpunkts, bet tās 14. panta 1. punkts vai 16. panta 2. punkta a) apakšpunkts atkarībā no tā, vai attiecīgās sabiedrību grupas komercsabiedrība izvēlas izveidot uzņēmumu Ungārijā vai sniegt attiecīgo pakalpojumu pārrobežu veidā.

115. Mans vērtējums attieksies tikai uz Komisijas prasības pieteikumā norādītās prasības attiecībā uz juridisko formu analīzi.

116. Es, tāpat kā Komisija, konstatēju, ka prasība, atbilstoši kurai uzņēmumiem, kas darbojas kā sabiedrību grupa, jābūt nodibinātiem akciju sabiedrības vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību juridiskā formā, ietilpst Direktīvas 2006/123 15. panta 2. punkta b) apakšpunkta piemērošanas jomā⁴³.

117. Kā pamatoti uzskata Komisija, šī prasība neļauj uzņēmumiem izpildīt *SZÉP* kartes izdošanas nosacījumus, pamatojoties uz tādas komercsabiedrības gūto pieredzi, kas izveidota tādā juridiskā formā, ko neparedz Ungārijas tiesību akti, un tā pat izslēdz uzņēmumus, kuru juridiskā adrese ir Ungārijā, bet kuri nedarbojas prasītajā formā.

118. Uzskatu, ka šāda prasība ir nopietns šķērslis to pakalpojumu sniedzēju uzņēmējdarbībai, kuri nāk no citām dalībvalstīm, nevis Ungārijas, ņemot vērā, ka atbilstoši šai prasībai tiem nāktos mainīt juridisko formu vai struktūru⁴⁴.

119. Ungārija savā iebildumu rakstā neapstrīd šīs prasības ierobežojošo raksturu. Tā turpretī uzskata, ka to pamato patērētāju un kreditoru aizsardzība, nesniedzot sīkāku informāciju par tās nepieciešamību un samērīgumu. Ungārija tikai apgalvo, ka vienīgi uzņēmumiem, kas izveidoti akciju sabiedrības vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību juridiskajā formā, esot pieredze un infrastruktūra, kas nepieciešamas *SZÉP* kartes izdošanai un prasību nodrošināšanai attiecībā uz garantijām, kas izrietētu no šīs darbības rakstura.

120. Kaut arī šie iemesli Direktīvas 2006/123 15. panta 3. punkta b) apakšpunkta izpratnē var būt sevišķi svarīgi saistībā ar sabiedrības interesēm⁴⁵, pamatojot prasību par konkrētu juridisku formu, uzskatu, ka šāda prasība nav atbilstoša, lai nodrošinātu izvirzīto mērķu sasniegšanu. Riski, kas raksturīgi uzņēmējiem – [karšu] izdevējiem, ko apraksta Ungārija, piemēram, to maksātspēja, nav tieši saistīta ar uzņēmumu juridisko formu⁴⁶. Tādējādi nav saprotams, kādā veidā šī prasība nodrošinātu patērētāju un kreditoru aizsardzību.

121. Šādos apstākļos otrais iebildums ir jāapmierina, ciktāl tas attiecas uz prasību par īpašo juridisko formu.

43 — Vairākos spriedumos Tiesa ir atzinusi tāda nosacījuma ierobežojošo raksturu (šajā ziņā skat. it īpaši spriedumus Komisija/Itālija (C-439/99, EU:C:2002:14, 32. punkts), *Gambelli* u.c. (C-243/01, EU:C:2003:597, 48. punkts), Komisija/Portugāle (C-171/02, EU:C:2004:270, 41.–44. punkts), kā arī Komisija/Spānija (C-514/03, EU:C:2006:63, 31. punkts)).

44 — Skat. par Pakalpojumu direktīvas ieviešanas rokasgrāmatu, kuras versija latviešu valodā ir pieejama tīmekļa vietnē http://ec.europa.eu/internal_market/services/docs/services-dir/guides/handbook_lv.pdf. Norādu, ka tas nav juridiski saistošs instruments, bet tas var palīdzēt, interpretējot Direktīvu 2006/123.

45 — Šajā tiesību normā minētais “sevišķi svarīgu iemeslu saistībā ar sabiedrības interesēm” jēdziens ir definēts direktīvas preambulas 40. apsvērumā, kurā ir minēta it īpaši patērētāju un kreditoru aizsardzība.

46 — Šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Spānija (C-514/03, EU:C:2006:63, 32. punkts).

e) Par trešo iebildumu saistībā ar Direktīvas 2006/123 15. panta 1. punkta, 2. punkta d) apakšpunkta un 3. punkta pārkāpumu

i) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

122. Komisija uzskata, ka *SZÉP* dekrēta 13. pants, kas skatīts kopā ar Likuma par komercsabiedrībām 1. pantu, 2. panta 1. un 2. punktu, 55. panta 1. un 3. punktu un 64. panta 1. punktu, Savstarpējās apdrošināšanas likuma 2. panta 2. punkta d) apakšpunktu un Likuma par filiālēm 2. panta b) punktu, *SZÉP* kartes izdošanas iespēju paredz tikai Ungārijas tirgū izveidotajām bankām un finanšu iestādēm, proti, trijām bankām, kuru juridiskā adrese ir Ungārijā, kuras esot vienīgās, kas atbilst *SZÉP* dekrēta 13. pantā paredzētajiem nosacījumiem.

123. Komisija uzskata, ka šajā pēdējā pantā piekļuve attiecīgo pakalpojumu sniegšanai esot paredzēta konkrētiem pakalpojumu sniedzējiem darbības īpašā rakstura dēļ un tāpēc ar to tiekot pārkāpts Direktīvas 2006/123 15. panta 2. punkta d) apakšpunkts un 3. punkts, ciktāl emisijas nosacījumi esot netieši diskriminējoši un neesot nedz nepieciešami, nedz samērīgi.

124. Attiecībā uz netieši diskriminējošo raksturu Komisija uzskata, ka izdošanas nosacījumi, kas noteikti *SZÉP* dekrēta 13. panta b) un c) punktā, kas attiecas gan uz to, ka pakalpojumu sniedzējs izdod vismaz 100 000 maksāšanas instrumentu, kas nav skaidra nauda, pēdējā pabeigtajā finanšu gadā, gan attiecībā uz vismaz divu gadu pieredzi elektronisko kuponu izdošanā Ungārijas tirgū, izslēdzot jaunu uzņēmumu ienākšanu attiecīgajā tirgū un tos varot ievērot tikai tie uzņēmumi, kas jau darbojas Ungārijas tirgū.

125. Attiecībā uz sevišķi svarīgiem iemesliem saistībā ar sabiedrības interesēm, uz kuriem atsaucas Ungārija, lai attaisnotu šos ierobežojumus, proti, patērētāju un kreditoru aizsardzība, Komisija norāda, ka, atsevišķi ņemot, tie esot atbilstīgi Tiesas judikatūrai un Direktīvas 2006/123 4. panta 8. punktam.

126. Tomēr Komisija uzskata, ka šie iemesli neatbilstot nepieciešamības un samērīguma prasībām. Šajā sakarā tā uzskata, pirmkārt, ka Ungārija nav pierādījusi, ciktāl tās jaunais tiesiskais regulējums būtu reakcija uz konkrētām problēmām, kas radušās saskaņā ar iepriekšējo tiesisko regulējumu, otrkārt, ka lielākajā daļā dalībvalstu *SZÉP* kartei līdzīgu instrumentu izdošana nebija pakļauta līdzīgām prasībām, treškārt, ka patērētāju un kreditoru aizsardzību pret šīs kartes izdevēju maksātnespējas un neefektivitātes risku varētu nodrošināt, izmantojot ne tik ierobežojošus pasākumus, piemēram, izdevēju uzraudzības sistēmas, apgrozībā laisto summu depozītu pārvaldību, banku garantijas, zvanu centra pakalpojumus vai tirdzniecības pārstāvju pieņemšanu darbā, ceturtkārt, ka Tiesa jau uzskatīja, ka prasība, kas līdzvērtīga prasībai par biroja atvēršanu visās pašvaldībās, kurās iedzīvotāju skaits pārsniedz 35 000 iedzīvotāju, ir pretrunā Savienības tiesībām⁴⁷, un, piektkārt, ka pat kredītiestādes neesot pakļautas tik stingriem nosacījumiem.

127. Vispirms Ungārija atgādina, ka stingros *SZÉP* kartes izdošanas noteikumus pamatojot jau minētie sevišķi svarīgi sabiedrības interešu apsvērumi.

47 — Komisija atsaucas uz spriedumu Komisija/Itālija (C-465/05, EU:C:2007:781, 87. un 88. punkts un tajos minētā judikatūra).

128. Pēc tam Ungārija precizē, ka šīs kartes darbības režīma riski, it īpaši maksātnespējas risks, visvairāk attiecas uz minētās kartes izdevēju⁴⁸. Tādējādi, lai pēc iespējas labāk aizsargātu darba devējus, darbiniekus un personas, kas pieņem *SZÉP* karti, bija nepieciešams pieņemt regulējumu, kurā norādīti ļoti stingri šīs kartes emisijas noteikumi. Turklāt Ungārija uzskata, ka šo nepieciešamību nevar apšaubīt tas, ka citas dalībvalstis neizvirza tik stingrus nosacījumus.

129. Attiecībā uz samērīguma principa ievērošanu Ungārija uzskata, ka izdošanas nosacījumi ir pieņemti, it īpaši ņemot vērā gaidāmo *SZÉP* karšu sistēmas mērogu. Tā uzskata, ka, ņemot vērā faktiskos skaitļos, minētie nosacījumi nevarot tikt uzskatīti par tādiem, kuri nav nepieciešami vai nav samērīgi⁴⁹.

130. Visbeidzot Ungārija uzskaita iemeslus, kāpēc tā uzskata, ka *SZÉP* dekrēta 13. panta a)–c) punktā minētie izdošanas noteikumi ir pamatoti, nepieciešami un samērīgi.

131. Attiecībā uz prasību, kas noteikta *SZÉP* dekrēta 13. panta a) punktā, ka *SZÉP* kartes izdevēja vai sabiedrību grupas, kuras dalībnieks tas ir, rīcībā jābūt birojam, kas klientiem atvērta katrā Ungārijas pašvaldībā, kuras iedzīvotāju skaits ir lielāks par 35 000 iedzīvotājiem⁵⁰, Ungārija konstatē, ka šīs prasības mērķis ir nodrošināt, lai katram šīs kartes turētājam būtu iespēja jautājumus saistībā ar šo karti uzdot, izmantojot personīgo kontaktpunktu, kas atrodas tuvu viņa dzīvesvietai.

132. Attiecībā uz prasību, kas noteikta *SZÉP* dekrēta 13. panta b) punktā, kurā paredzēts, ka *SZÉP* kartes izdevējam vai sabiedrību grupai, kuras dalībnieks tas ir, pēdējā pabeigtā finanšu gada laikā jābūt vismaz 100 000 izdotiem maksāšanas instrumentiem, kas nav skaidra nauda, Ungārija it īpaši uzskata, ka, ņemot vērā nozīmīgās summas, kas tiek pārskaitītas, izmantojot šo karti, tikai tādiem uzņēmumiem, kuru finansiālais stāvoklis ir stabils un kuriem ir pieredze lielu summu pārvaldībā un tādu maksāšanas līdzekļu izdošanā, kas nav skaidra nauda, ir tiesības emitēt minēto karti.

133. Attiecībā uz prasību, kas noteikta *SZÉP* dekrēta 13. panta c) punktā, kurā paredzēts, ka izdevējam jābūt iepriekšējā gadā izdotām 25 000 maksājumu kartēm un viņam jābūt vismaz divu gadu pieredzei šajā darbībā, tas, pēc Ungārijas domām, ļaujot nodrošināt, ka šim izdevējam ir pieredze *SZÉP* kartēm līdzīgu elektronisko kuponu karšu darbībā.

ii) Mans vērtējums

134. Vispirms ir jānorāda, ka Komisija tieši atsaucas uz *SZÉP* dekrēta 13. pantā paredzētajiem nosacījumiem, kas skatāmi kopā ar citām valsts tiesību normām, kas minētas tās prasībā. Savā trešajā iebildumā tā atsaucas ne tikai uz izdošanas nosacījumiem, kas īpaši paredzēti šā panta a)–c) punktā, bet arī uz jau izskatītajiem nosacījumiem attiecībā uz galvenā uzņēmuma nepieciešamību Ungārijā, lai varētu individuāli vai kā sabiedrību grupai izdot *SZÉP* karti. Šā iebilduma mērķis ir viss prasību kopums.

48 — Savā iebildumu rakstā Ungārija precizē, ka *SZÉP* kartes darbībā galvenā loma ir uzņēmumam, kas izdod šīs kartes. Ja darba devējs nolemj saviem darbiniekiem piešķirt iespēju izmantot *SZÉP* karti, viņš noslēdz līgumu ar vienu vai vairākiem uzņēmumiem, kuri izdod šīs kartes, un tiem norāda to priekšrocību, kuras viņš vēlas piešķirt darbiniekiem, vērtību. Minētās kartes izdevēji tad atver elektronisko kuponu nominālu reģistru un tur ieraksta summas, kas atbilst darba devēja norādījumiem. Kad darbinieki, izmantojot *SZÉP* karti, izmanto kādu pakalpojumu, dažas dienas vēlāk šīs kartes izdevējs iemaksā personām, kuras pieņem šo karti, pakalpojumu vērtību. Ungārija uzsver, ka šajā sistēmā naudas aprīte var notikt, tikai sadarbojoties ar [kartes] izdevēju. Tā piebilst, ka, ja izdevējs kļūst maksātnespējīgs, pazustu arī darbinieku nauda, jo viņu rīcībā ir tikai kuponi, kuriem pašiem par sevi nav nekādas finansiālās vērtības, un personas, kas pieņem *SZÉP* karti, nesaņemtu jau sniegto pakalpojumu vērtību.

49 — No Ungārijas iebildumu raksta izriet, ka 2014. gada aprīļa beigās *SZÉP* karte bija 970 000 personu un uzņēmumu – [karšu] izdevēji 22 000 karšu izplatīja darbinieku tuviniekiem. 2013. gadā darba devēji iemaksāja 68 miljardus forintu (EUR 227 miljoni) *SZÉP* kartēs. 2013. gadā izdevumi, kas veikti, izmantojot šīs kartes, bija 68 miljardi forintu (EUR 227 miljoni), kas atbilst vairāk nekā 20 miljoniem darījumiem. Uzņēmumi – izdevēji līdz šim noslēguši 55 000 līgumus ar *SZÉP* karšu pieņemšanas punktiem.

50 — Ungārija savā iebildumu rakstā precizē, ka ir 25 pilsētas, kurās iedzīvotāju skaits pārsniedz 35 000.

135. Es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka nosacījumi, kas paredzēti *SZÉP* dekrēta 13. pantā, aplūkoti kopā, ir nevis tieša, bet netieša diskriminācija, kuras pamatā ir uzņēmuma juridiskā adrese.

136. Šajā sakarā norādu, ka nevienā no šiem minētajiem nosacījumiem speciāli nav paredzēts, ka *SZÉP* kartes izdos tikai tādi uzņēmumi, kuru juridiskā adrese ir Ungārijā, un tāpēc nav runas par tiešu diskrimināciju.

137. Tomēr no lietas materiāliem izriet – un Ungārija to neapstrīdēja –, ka tikai tādi finanšu uzņēmumi, kuru juridiskā adrese ir Ungārijā, *de facto* varētu izpildīt *SZÉP* dekrēta 13. pantā paredzētos nosacījumus.

138. Ciktāl runa ir par netieši diskriminējošiem nosacījumiem, kuru pamatā ir uzņēmuma juridiskā adrese, šie nosacījumi nevar būt prasības, kas paredz piekļuvi attiecīgajai pakalpojuma darbībai tikai īpašiem pakalpojumu sniedzējiem, ņemot vērā darbības īpašo veidu Direktīvas 2006/123 15. panta 2. punkta d) apakšpunkta izpratnē. Šis noteikums attiecas tikai uz “nediskriminējošām prasībām”⁵¹.

139. No tā, pēc manām domām, izriet, ka minētie nosacījumi, aplūkoti kopā, attiecas nevis uz minēto noteikumu, bet gan uz Direktīvas 2006/123 14. panta 1. punktu, ar kuru it īpaši aizliegta diskriminējošas prasības, kas ir netieši balstītas uz juridiskās adreses atrašanās vietu⁵².

140. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uzskatu, ka Komisija veikusi nepareizu Direktīvas 2006/123 15. panta 2. punkta d) apakšpunkta, kas šajā gadījumā nav piemērojams, interpretāciju.

141. Ir jāpiebilst, ka, pat ja Tiesa uzskatītu, ka šis noteikums ir piemērojams, es uzskatu, ka ēdināšanas kuponu, kā arī izklaīžu un brīvdienu kuponu izdošanas darbība nav “īpaši pakalpojumi”, kuru sniegšana jāparedz tikai īpašiem pakalpojumu sniedzējiem. Šo kuponu izdošana citās dalībvalstīs, ne Ungārijā, ir darbība, ko bieži veic privāti tirgus dalībnieki, kas nav finanšu iestādes⁵³.

142. Šajos apstākļos trešais iebildums jānoraida kā nepamatots.

f) Par ceturto iebildumu saistībā ar Direktīvas 2006/123 16. panta pārkāpumu

i) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

143. Pretēji Ungārijai, Komisija uzskata, ka Direktīvas 2006/123 16. pants šajā gadījumā ir jāpiemēro. Šajā sakarā tā konstatē, ka *SZÉP* karti varētu izdot uzņēmums, kas veic uzņēmējdarbību kādā citā dalībvalstī, nevis Ungārijā, it īpaši īstenojot savas tiesības Ungārijas teritorijā izmantot pakalpojuma sniegšanai nepieciešamo infrastruktūru. Turklāt Komisija uzskata, ka šāds uzņēmums varētu sniegt pārrobežu pakalpojumus bez nozīmīgas infrastruktūras tā rīcībā Ungārijā.

51 — Norādu, ka šis direktīvas 15. pantā divas reizes minēts, ka tas attiecas tikai uz nediskriminējošām prasībām. Atbilstīgi tā 2. punkta d) apakšpunktam dalībvalstis pārbauda, vai to tiesību sistēmā kā nosacījums, lai atļautu piekļuvi pakalpojumu sniegšanas darbībai vai tās veikšanu, ir paredzēta atbilstība “nediskriminējošām prasībām”, kas paredz piekļuvi attiecīgajai pakalpojumu darbībai tikai īpašiem pakalpojumu sniedzējiem darbības īpašā rakstura dēļ. Tāpat tās 3. punkta a) apakšpunktā tiek precizēts, ka dalībvalstis pārbauda, vai 2. punktā minētās prasības atbilst “nediskriminēšanas” nosacījumam, atbilstīgi kuram prasības nedrīkst nedz tieši, nedz netieši būt diskriminējošas saistībā ar uzņēmumu juridiskās adreses atrašanās vietu.

52 — Jāuzskata, ka, tiklīdz šis direktīvas 15. pantā minētās prasības ir diskriminējošas, tās attiecas uz šis direktīvas 14. panta piemērošanas jomu un ir automātiski uzskatāmas par nepieļaujāmām. Šajā ziņā skat. D’Acunto, S., “Directive Service (2006/123/CE): radiographie juridique en dix points”, *Revue du droit de l’Union européenne*, Nr. 2-2007, 261. lpp., it īpaši 291. lpp.

53 — Ir jānorāda, ka arī Beļģijā un Francijā privātie dalībnieki piedāvā līdzīgus pakalpojumus.

144. Komisija uzskata, ka paredzot to, ka *SZÉP* kartes izdevēja rīcībā jābūt pastāvīgam uzņēmumam Ungārijā, ar *SZÉP* dekrēta 13. pantu esot pārkāpti Direktīvas 2006/123 16. panta 2. punkta a) apakšpunkta noteikumi, ciktāl šī prasība neatbilst nediskriminēšanas, nepieciešamības un samērīguma principiem, kādi noteikti šīs direktīvas 16. panta 1. punktā.

ii) Mans vērtējums

145. Kā jau to varējām konstatēt, *SZÉP* dekrēta 13. pantā izvirzītie nosacījumi nozīmē to, ka pakalpojumu sniedzējam, kurš vēlas izdot *SZÉP* karti, ir jābūt pastāvīgam uzņēmumam Ungārijā. Atgādinu, ka tikai uzņēmumi, kuru "juridiskā adrese" ir Ungārijā un kuriem ir arī atvērts "birojs" katrā pašvaldībā, kurā iedzīvotāju skaits pārsniedz 35 000, var izdot šo karti.

146. Vai šāda prasība attiecībā uz pastāvīgu uzņēmumu Ungārijā ir ierobežojums, kas aizliegts ar Direktīvas 2006/123 16. pantu?

147. Pēc manām domām, atbilde uz šo jautājumu ir pozitīva.

148. Pirmkārt, ir jākonstatē, ka ar Direktīvas 2006/123 16. panta 2. punkta a) apakšpunktu šāda prasība ir nepārprotami aizliegta.

149. Atbilstīgi šai tiesību normai dalībvalstis nedrīkst ierobežot pakalpojumu sniegšanas brīvību pakalpojuma sniedzējam, kas veic uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, nosakot pakalpojuma sniedzējam pienākumu izveidot uzņēmumu to teritorijā.

150. Šajā sakarā ir jānorāda, ka uzņēmuma jēdziens, kāds norādīts Direktīvā 2006/123, ir plašs jēdziens, kas var ietvert gan uzņēmumus, kuru juridiskā adrese ir dalībvalstī, kurā tiek sniegts pakalpojums, un kuri tādējādi ir galveni uzņēmumi, gan arī pakārtotus uzņēmumus, piemēram, biroja veidā.

151. Tik tiešām, atbilstīgi šīs direktīvas preambulas 37. apsvērumam un 4. panta 5. punktam šis jēdziens vispirms ietver faktisku saimnieciskās darbības veikšanu ar pastāvīga uzņēmuma starpniecību uz nenoteiktu laiku. Šajā apsvērumā it īpaši precizēts, ka šī prasība ir izpildīta arī tad, ja uzņēmums ir radīts uz konkrētu laiku. Visbeidzot, šajā apsvērumā norādīts, ka uzņēmējdarbības veikšana obligāti nenozīmē meitasuzņēmumu, filiāli vai aģentūru – tas var būt birojs, kuru vada pakalpojumu sniedzēja personāls vai persona, kas ir neatkarīga, bet pilnvarota pastāvīgi rīkoties uzņēmuma vārdā, kā tas būtu aģentūras gadījumā.

152. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uzskatu, ka nosacījumiem, kas paredzēti *SZÉP* dekrēta 13. pantā, kurā *SZÉP* kartes izdošanai noteikta prasība, ka Ungārijā ir jāatrodas juridiskajai adresei un vairākiem birojiem, ir piemērojams Direktīvas 2006/123 16. panta 2. punkta a) apakšpunkts un, pamatojoties uz šo punktu, tie ir jāuzskata par aizliegtiem.

153. Otrkārt, ir jānorāda, ka judikatūra šajā prasībā saskata pat pakalpojumu sniegšanas brīvības aizliegumu⁵⁴.

54 — Skat. spriedumus Komisija/Itālija (C-101/94, EU:C:1996:221, 31. punkts), Komisija/Itālija (C-439/99, EU:C:2002, 30. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī Komisija/Portugāle (C-518/09, EU:C:2011:501, 71. punkts).

154. Prasība, atbilstīgi kurai uzņēmumam dalībvalstī, kur tiek sniegts pakalpojums, ir jāizveido uzņēmums, tiešā veidā ierobežo pakalpojumu sniegšanas brīvību, jo padara neiespējamu citās valstīs dibinātiem uzņēmumiem sniegt pakalpojumus šajā dalībvalstī⁵⁵. Tādējādi uzņēmumiem, kuri vēlas izdot *SZÉP* karti Ungārijā, būtu vai nu jāatsakās no šā pakalpojuma sniegšanas, vai arī Ungārijas teritorijā jāizveido pastāvīgs uzņēmums, kas atbilst prasības izvirzīšanai šiem uzņēmumiem pastāvīgi un turpināti veikt šo profesionālo darbību Ungārijā⁵⁶.

155. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ir jākonstatē, ka Direktīvas 2006/123 16. panta 2. punkta a) apakšpunktā norādītā prasība ir viens no prasību paraugiem, ko dalībvalsts principā nedrīkst noteikt attiecībā uz pakalpojumiem, kurus tās teritorijā sniedz uzņēmums, kas ir dibināts citā dalībvalstī, un to Tiesa jau ir uzskatījusi par nesaderīgu ar LESD 56. pantu.

156. Uzskatu, ka Direktīvas 2006/123 16. panta 2. punktā, tāpat kā šīs direktīvas 14. pantā, ir sniegts “melns saraksts” un tajā iekļautas dažādas prasības, kuras ir aizliegtas *per se*⁵⁷.

157. Tā kā judikatūrā jau šīs prasības ir novērtētas kā nesaderīgas ar LESD 56. pantu, ir pamatoti pieņemt, ka tās nevar attaisnot ne ar vienu no četriem sabiedrisko interešu mērķiem, kas norādīti minētās direktīvas 16. panta 3. punktā⁵⁸, ņemot vērā to, ka tās parasti nav samērīgas⁵⁹.

158. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka Direktīvas 2006/123 16. panta 3. punktu nepiemēro prasībām, kas noteiktas tās 16. panta 2. punktā, tādējādi prasība par uzņēmuma esamību Ungārijā nav pamatota.

159. No tā, pēc manām domām, izriet, ka, nosakot uzņēmumiem pienākumu attiecībā uz pastāvīga uzņēmuma esamību savā teritorijā, Ungārija nav izpildījusi pienākumus, kas tai jāpilda atbilstīgi Direktīvas 2006/123 16. pantam.

160. Tādējādi šis iebildums ir jāapmierina.

g) Par LESD 49. un 56. panta noteikumu pārkāpumu

i) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

161. Prasības pieteikumā Komisija pakārtoti norāda, ka, ja Direktīva 2006/123 nebūtu piemērojama, valsts tiesību normas attiecībā uz *SZÉP* kartes emisijas nosacījumiem esot jāvērtē, ņemot vērā gan LESD 49. pantu, gan arī 56. pantu, ciktāl pakalpojuma sniedzēji konkrētu pakalpojumu varētu sniegt, dibinot vai nedibinot uzņēmumu Ungārijā. Tādējādi pakalpojumu sniegšanas brīvību nevarot uzskatīt par pilnīgi pakārtotu darbību attiecībā uz brīvību veikt uzņēmējdarbību un saistīt ar to.

55 — Šajā ziņā skat. spriedumus Komisija/Austrija (C-257/05, EU:C:2006:785, 21. punkts un tajā minētā judikatūra), Komisija/Itālija (C-465/05, EU:C:2007:781, 84. punkts un tajā minētā judikatūra), Komisija/Vācija (C-546/07, EU:C:2010:25, 39. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī Komisija/Portugāle (C-518/09, EU:C:2011:501, 71. punkts un tajā minētā judikatūra).

56 — Šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Portugāle (C-518/09, EU:C:2011:501, 70. punkts).

57 — Šajā ziņā skat. Sibony, A.-L., un Defosse, A., “Liberté d’établissement et libre prestation de services”, no: *Revue trimestrielle de droit européen*, 2009, 511. lpp.; Peglow, K., “La libre prestation de services dans la directive n° 2006/123/CE – réflexion sur l’insertion de la directive dans le droit communautaire existant”, no: *Revue trimestrielle de droit européen*, Nr. 1, 2008, 67. lpp., it īpaši, 56., 61. un 62. punkts, kā arī D’Acunto, S., minēto darbu, kurā konstatēts, ka “16. panta 2. punktā norādīto ierobežojumu saraksts ir aizliegto ierobežojumu melns saraksts, gluži tāpat kā 14. panta minētais saraksts, ar vienu (ļoti svarīgu) atšķirību – atbilstīgi direktīvai otrais saraksts ir pilnīgs, savukārt 16. pantā minētais – tikai indikatīvs” (296. lpp.).

58 — Atbilstīgi šim punktam dalībvalstij, uz kuru pārceļas pakalpojumu sniedzējs, nav liegts noteikt prasības attiecībā uz pakalpojumu sniegšanas darbību, ja tās ir pamatotas ar sabiedriskās kārtības, valsts drošības, veselības aizsardzības vai vides aizsardzības iemesliem, ar nosacījumu, ka tās ir nediskriminējošas, nepieciešamas un samērīgas.

59 — Skat. Komisijas Rokasgrāmatas, kas minēta 44. zemsvītras piezīmē, 7.1.3.4. punktu.

162. Komisija uzskata, ka LESD 49. panta noteikumu pārkāpums esot jākonstatē, jo, pirmkārt, Ungārijas tiesību normas, kas minētas saistībā ar pirmo līdz trešo iebildumu, esot brīvības veikt uzņēmējdarbību ierobežojums un neatbilstot nepieciešamības un samērīguma prasībām, un, otrkārt, jaunu izdošanas nosacījumu ieviešana esot notikusi bez atbilstoša pārejas perioda, kas esot samērīguma principa pārkāpums⁶⁰.

163. Attiecībā uz LESD 56. pantu Komisija konstatē, ka to pašu iemeslu dēļ, kādi minēti attiecībā uz ceturto iebildumu, prasība par pastāvīgu uzņēmumu Ungārijā esot diskriminējošs ierobežojums, kura nepieciešamību, nedz arī samērīgumu Ungārija nav pierādījusi, tāpēc tā esot pārkāpusi šā 56. panta noteikumus.

164. Attiecībā uz apgalvoto pietiekama pārejas perioda trūkumu Ungārija it īpaši uzskata, ka Komisija neesot iesniegusi pierādījumus savu apgalvojumu pamatojumam. Turklāt fiskālās un sociālās politikas jomā uzņēmumi nevarot rēķināties ar regulējuma grozījumu neesamību.

ii) Mans vērtējums

165. Tā kā es uzskatu, ka Direktīva 2006/123 jāpiemēro šajā prasībā, konkrētā valsts regulējuma analīze attiecībā uz LESD 49. un 56. pantu nav nepieciešama.

166. Šajos apstākļos iebildums, ko pakārtoti cēlusi Komisija, ir jānoraida.

2) Iebildums par *Erzsébet* kuponiem

167. Sākumā ir jānorāda, ka no lietas materiāliem izriet, ka Komisija un Ungārija izvirza priekšnoteikumu, ka *FNHV* ir “sabiedrība” LESD izpratnē, kurai jāpiemēro LESD 49. un 56. pants. Šo faktu elementu es uzskatu par pašsaprotamu.

a) Lietas dalībnieku galvenie argumenti

168. Komisija savā prasībā pauž uzskatu, ka Ungārijas regulējums attiecībā uz *Erzsébet* kuponu izdošanu un izmantošanu ir LESD 49. un 56. panta noteikumu pārkāpums.

169. Komisija vispirms precizē, ka tās prasība attiecas uz šo kuponu shēmu tikai tiktāl, ciktāl tā paredz, ka darba devēja iemaksu tūlītēja patēriņa maltīšu iegādei var uzskatīt par atlīdzību natūrā tikai tad, ja šis pirkums notiek, izmantojot šos kuponus. Tādējādi tās prasība neattiecoties uz citām sociālās politikas darbībām, kas ieviestas saistībā ar *Erzsébet* programmu, piemēram, tieša un mērķorientēta palīdzība personām, kas atrodas sociāli nelabvēlīgā situācijā.

170. Komisija uzskata, ka *Erzsébet* kuponu izdošana esot saimnieciska darbība, uz kuru attiecas LESD piemērošanas joma. Savas nostājas pamatošanai tā norāda, pirmkārt, ka iepriekš šo darbību Ungārijā nodrošināja komercsabiedrības un ka tā esot vēl daudzās dalībvalstīs, un, otrkārt, ka *Erzsébet* kuponu izdošana neesot sociāls pasākums, jo šos kuponus brīvi piešķir darba devējs par viņa noteiktu summu

60 — Komisija uzskata, ka bez šāda pārejas perioda uzņēmumiem, kuri noslēguši ilgtermiņa pamatlīgumus ar saviem līgumpartneriem, esot bijušas grūtības tik īsā laikā pielāgoties jaunajam tiesiskajam kontekstam, un tas esot izraisījis viņu apgrozījuma kritumu un darbavietu zudumu.

neatkarīgi no viņa darbinieku sociālā stāvokļa, tāpēc neesot īstenots nedz solidaritātes, nedz valsts kontroles princips, valsts arī nenosaka pakalpojumu summu, un, treškārt, ka *Erzsébet* kuponu izdošanu nevarot kvalificēt kā “darbību, kas saistīta ar valsts varas īstenošanu” LESD 51.⁶¹ un 62.⁶² panta nozīmē, jo tā nav tieša un īpaša līdzdalība šajā varas īstenošanā.

171. Komisija norāda arī, ka Ungārijas regulējums ierobežo *Erzsébet* kuponu izdošanu, pakļaujot saimnieciskas darbības organizēšanu un veicināšanu ekskluzīvu tiesību režīmam viena uzņēmēja labā, tāpēc neviens cits uzņēmējs, kas veic uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, nevis Ungārijā, vai tāds, kas veic uzņēmējdarbību Ungārijā, nevarētu izdot šos kuponus.

172. Komisija norāda, ka tādu pakalpojumu sniegšanas un uzņēmējdarbības brīvības ierobežojumu nevar pamatot sociālās politikas mērķi. Komisija piebilst, ka nepieciešamība saglabāt nodokļu sistēmas saskaņotību arī nevar būt derīgs pamatojums, ciktāl it īpaši noteikumi par *Erzsébet* kuponu izdošanu un nodokļu uzlikšana tiem ir savstarpēji nesaistīti.

173. Komisija uzskata, ka Ungārijas tiesiskais regulējums turklāt esot nesamērīgs, ciktāl, pirmkārt, sociālo mērķu finansējuma gadījumos, izmantojot priekšrocības natūrā, pastāvot mazāk ierobežojoši pasākumi, piemēram, vienotas iemaksas iekasēšana par šīm priekšrocībām, nodokļu atvieglojuma samazināšana par līdzvērtīgu summu vai arī *Erzsébet* kuponu iegūšana dalībvalsts īpašumā pirms to izdalīšanas vismazāk aizsargājamiem, un, otrkārt, monopola režīma ieviešana esot notikusi, neievērojot atbilstošu pārejas periodu attiecībā uz uzņēmumiem, kas līdz tam darbojās *Erzsébet* kuponu izdošanas tirgū.

174. Ungārija uzskata, ka darbība, kas izpaužas kā *Erzsébet* kuponu izdošana, neesot saimnieciska darbība, jo tā netiekot veikta nedz atbilstoši tirgus nosacījumiem, nedz arī, lai īstenotu peļņas mērķi, un ka tās mērķis neesot kapitalizācija. Ienākumus no izdošanas varot izmantot tikai sociālās palīdzības mērķiem solidaritātes garā.

175. Ungārija piebilst, ka *Erzsébet* kuponu izdošanas darbības kontrole esot jāveic valstij, jo šo izdošanu esot izveidojusi, regulējot un nosakot valsts. Ungārija uzskata, ka dalībvalsts varot brīvi noteikt, vai un cik lielā mērā šīs priekšrocības var tikt piešķirtas. Tāpat arī tā varot lemt, vai šos kuponus izdos pati, nevis atvērs šo izdošanu tirgum. Ungārijā valsts nolēma pati veikt šo darbību, izmantojot *FNHV*, ko izveidoja valdība un vairākas profesionālās apvienības.

176. Turklāt Ungārija precizē, ka tādu kuponu izdošana, kas rada nodokļu atvieglojumus, esot iekļauta sociālā nodrošinājuma sistēmā, no kuras šī darbība gūst resursus, kas ir saskaņā ar principu, atbilstīgi kuram Savienības tiesības neapdraud dalībvalsts kompetenci sociālā nodrošinājuma sistēmas ieviešanā, vienlaicīgi nodrošinot finanšu līdzsvaru.

177. Ungārija uzskata, ka *Erzsébet* kuponu izdošana turklāt esot darbība, attiecībā uz kuru pakalpojumu sniegšanas brīvība pēc definīcijas esot izslēgta, jo ēdināšanas kuponiem nozīme ir tikai saistībā ar Ungārijas fiskālo un sociālo politiku. Ungārijai esot jālemj, vai tā savas fiskālās vai sociālās sistēmas satvarā vēlas vai nevēlas ieviest šādus kuponus, un šos kuponus varot izplatīt, pamatojoties tikai uz Ungārijā spēkā esošajiem noteikumiem un nodokļu atvieglojumiem.

61 — Atbilstīgi LESD 51. panta pirmajai daļai “šo nodaļu nepiemēro tādās darbības jomās, kas attiecīgās valstīs kaut netieši ir saistītas ar valsts varas īstenošanu”.

62 — LESD 62. pants, atsaucoties uz LESD 51. pantu, ļauj piemērot izņēmumu attiecībā uz darbību, kas saistīta ar valsts varas īstenošanu pakalpojumu sniegšanas brīvības jomā.

178. Ungārija uzsver, ka Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Sociālie ieguldījumi izaugsmei un kohēzijai, tostarp Eiropas Sociālā fonda īstenošana 2014.–2020. gadā”⁶³, veicinot novatorisku finansējuma formulu izmantošanu sociālajā jomā un viens no to piemēriem atbilstīgi Ungārijas viedoklim esot *Erzsébet* kuponi.

179. Ja Tiesa uzskatītu, ka konkrētā darbība ir saimnieciska darbība, Ungārija pakārtoti uzskata, ka šīs darbības organizēšana valsts monopola veidā atbilstot Savienības tiesībām.

180. Ungārija piebilst, ka saskaņā ar samērīguma principu tas, ka konkrētā darbība ir uzticēta publisko tiesību subjektam, kuram visi ieņēmumi jāvelta noteiktam mērķim, esot efektīvāks paņēmieni, lai sasniegtu izvirzīto mērķi, salīdzinājumā ar darbības organizēšanu, pamatojoties uz tirgu, vai arī šīs darbības aplūkšanu ar nodokļiem⁶⁴. Savu argumentu pamatojumam Ungārija šeit atsaucas uz attiecīgo judikatūru azartspēļu jomā⁶⁵.

181. Attiecībā uz apgalvoto pietiekama pārejas perioda neesamību Ungārija konstatē, ka fiskālās un sociālās politikas jomā uzņēmēji nevarot rēķināties ar regulējuma grozījumu neesamību. Šajā sakarā Ungārija uzsver, pirmkārt, ka tiesību aktu grozījumi bija paredzami no 2011. gada aprīļa, kad tika pieņemts *SZÉP* dekrēts, tādējādi pakalpojumu sniedzēji izmantoja ilgāku termiņu, nekā uzskata Komisija, otrkārt, ka *Erzsébet* kuponi esot tikai viens fiskāli izdevīgs atlīdzības natūrā veids, kas veido aptuveni 8 % no visas atlīdzības, ko uzņēmēji piešķirušī darbiniekiem, un, treškārt, ka šie uzņēmēji, kuri izdod plašu citu kuponu klāstu, kā iepriekš turpināšot izdot kuponus, tostarp ēdināšanas kuponus. Tādējādi Ungārija uzskata, ka noteikumu grozījumi neesot skāruši ēdināšanas kuponu tirgus daļu un pakalpojumu sniedzēji neesot izslēgti no tirgus.

b) Mans vērtējums

182. Pirms savas analīzes uzsākšanas konstatēju, ka šajā gadījumā lietas dalībnieki nav izvirzījuši jautājumus par to, vai, pirmkārt, Direktīvas 2006/123 piemērošanas joma attiecas uz Ungārijas tiesību aktiem attiecībā uz *Erzsébet* kuponiem un, otrkārt, vai šī direktīva ir izsmeltošas saskaņošanas priekšmets. Šķiet, ka Komisija norāda uz to, ka minētā direktīva neesot piemērojama, ciktāl tā analizē šo tiesību aktu atbilstību LESD 49. un 56. pantam.

183. Tomēr šie jautājumi ir svarīgi. Kā jau precizēju, ja būtu jākonstatē, ka Direktīva 2006/123 jāpiemēro *Erzsébet* kuponu izdošanas darbībai un ka ar šo direktīvu veikta izsmeltoša saskaņošana šajā jomā, minēto tiesību aktu analīzi nevarētu veikt saskaņā ar LESD, bet tikai atbilstīgi šai direktīvai.

184. Vai *Erzsébet* kuponu izdošanas darbība, ko ekskluzīvi veic *FNHV*, attiecas uz Direktīvas 2006/123 piemērošanas jomu?

185. Pēc manām domām, atbildei uz šo jautājumu jābūt negatīvai.

186. Direktīvas 2006/123 1. panta, kas attiecas uz šīs direktīvas priekšmetu, 3. punkta pirmajā daļā ir it īpaši paredzēts, ka šī direktīva neattiecas uz pakalpojumu sniedzēju monopolu likvidēšanu.

63 — COM(2013) 83 *final*/2.

64 — Tās iebildumu raksta 70. punkts.

65 — Spriedums *Läärä* u.c. (C-124/97, EU:C:1999:435, 41. punkts). Šajā sakarā ir jānorāda, ka atbildes raksta uz repliku 26. punktā Ungārija turpretī uzskata, ka *Erzsébet* kuponu izdošanai nevar piemērot judikatūru, kas saistīta ar azartspēļu pakalpojumiem, tieši tāpēc, ka tai nav pārrobežu rakstura un tāds nav iespējams, un tāpēc, ka nav azartspēļu briesmām līdzīgu risku. Tādējādi attiecībā uz jautājumu par to, vai judikatūra azartspēļu jomā ir piemērojama, Ungārijas argumentācija nav saskanīga.

187. Minētās direktīvas preambulas 8. apsvērumā sniegti skaidrojumi par šo punktu, precizējot, ka [...] “šīs direktīvas noteikumus, kas attiecas uz brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu brīvu apriti, piemēro tikai tiktāl, ciktāl attiecīgās darbības ir atvērtas konkurencei, lai tie neliktu dalībvalstīm [...] atcelt pastāvošos monopolus”⁶⁶.

188. Tādējādi, pēc manām domām, ja darbība nav atvērta konkurencei, it īpaši tāpēc, ka to veic jau pastāvošs valsts monopols, šī darbība neattiecas uz Direktīvas 2006/123 piemērošanas jomu.

189. Ņemot vērā šīs direktīvas sagatavošanas materiālus⁶⁷, uzskatu, ka šo izņēmumu pamato it īpaši tas, ka minētā direktīva nav saistīta ar to monopolu pastāvēšanas apdraudējumu, kuri jau sniedz pakalpojumus⁶⁸.

190. Ņemot vērā iepriekš minētos apstākļus, uzskatu, ka Direktīvas 2006/123 piemērošanas joma *ratione materiae* neattiecas uz monopola darbību, kas izpaužas kā tādu ēdināšanas kuponu izdošana, kā, piemēram, *Erzsébet* kuponi. No tā izriet, ka jautājuma analīze par šīs direktīvas saskaņošanu šajā nozarē vairs nav nepieciešama.

191. Tomēr ir jānorāda, ka apstākļi, ka šī darbība ir izslēgta no šīs direktīvas piemērošanas jomas, to nekādā veidā neizslēdz no primāro tiesību, it īpaši LESD 49. un 56. panta, piemērošanas jomas⁶⁹.

192. Vēl ir nepieciešams, lai konkrētā izdošanas darbība būtu saimnieciska darbība, jo tikai tāda darbība attiecas uz šo pantu piemērošanas jomu. Šis apstākļi nosaka manu turpmāko vērtējumu. Šādos apstākļos nav jābrīnās, ka lietas dalībnieki izklāstījuši daudzus argumentus viņu attiecīgās nostājas pamatošanai šajā punktā.

193. Šajā sakarā ir jānorāda, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru “uzņēmuma” jēdziens Līguma noteikumu par brīvību veikt uzņēmējdarbību izpratnē paredz faktisku “saimnieciskās darbības” veikšanu, stabili un uz neierobežotu laiku nodibinoties uzņemošajā dalībvalstī⁷⁰. Tādējādi saimnieciskā darbība jāuzskata par pašu brīvības veikt uzņēmējdarbību esamības jēgu.

194. Attiecībā uz pakalpojumu sniegšanas brīvību no LESD 57. panta formulējuma izriet, ka “pakalpojumu” jēdziens līgumu izpratnē ir pakalpojumi, ko parasti sniedz par atlīdzību. Šā jēdziena definīcija ir balstīta uz Tiesas judikatūru, saskaņā ar kuru minētais jēdziens attiecas uz ikvienu saimniecisko darbību, kas nav algots darbs un kuru parasti veic par atlīdzību⁷¹. Turklāt Tiesa uzskata, ka atlīdzības būtiska pazīme ir tā, ka tā ir ekonomisks pretizpildījums par attiecīgo pakalpojumu⁷².

195. Ir jāpiebilst, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru saimnieciskās darbības un pakalpojumu sniegšanas jēdziens jāinterpretē plaši, ciktāl tie definē vienas no LESD garantētajām pamatbrīvībām piemērošanas jomu⁷³.

196. Ņemot vērā iepriekš minētos risinājumus tiesu judikatūrā, jāpārbauda, vai *Erzsébet* kuponu izdošanas darbība ir saimnieciska darbība, kas nav algots darbs⁷⁴, jo tā tiek veikta par samaksu.

66 — Izcēlums mans.

67 — Skat. Ziņojumu par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par pakalpojumiem iekšējā tirgū (Parlamenta dokuments A6-0409/2005).

68 — 33. lpp.

69 — Skat. Michel. V., “Le champ d’application de la directive ‘services’: entre cohérence et régression?”, no: *La directive “services” en principe(s) et en pratique*, Bruylant, 2011, 49. lpp.

70 — Skat. spriedumu *VALE Építési* (C-378/10, EU:C:2012:440, 34. punkts un tajā minētā judikatūra).

71 — Šajā ziņā skat. it īpaši spriedumu *Smits* un *Peerbooms* (C-157/99, EU:C:2001:404, 58. punkts).

72 — Skat. spriedumu *Humbel* un *Edel* (263/86, EU:C:1988:451, 17. punkts).

73 — Skat. spriedumu *Deliège* (C-51/96 un C-191/97, EU:C:2000:199, 52. punkts un tajā minētā judikatūra).

74 — Šajā sakarā ir jānorāda, ka nav nekādu šaubu par to, ka šī ir darbība, kas nav algots darbs. Šajā gadījumā nav konstatējamas nekādas atkarības attiecības.

197. No lietas materiāliem izriet, ka *FNHV* izdod *Erzsébet* kuponus darba devējam, ja viņš ir izvēlējis tos iegādāties. Kā Ungārija savā iebildumu rakstā pati konstatē, šo kuponu iegāde darba devējam ir ekonomiski izdevīga, jo tā ir cieši saistīta ar “samazinātām nodokļu saistībām”⁷⁵. Es saprotu, ka darba devējs izmanto “nodokļu atvieglojumus” attiecībā uz iegādātajiem un saviem darbiniekiem piešķirtajiem kuponiem atlīdzības natūrā veidā.

198. Ņemot vērā šos apstākļus, uzskatu, ka *Erzsébet* kuponu izdošana jāuzskata par saimniecisku darbību četru iemeslu dēļ.

199. Pirmkārt, uzskatu, ka nodokļu atvieglojumi, ko izmanto darba devējs, ir “ekonomisks pretizpildījums” par *Erzsébet* kuponu izdošanu un tam ir samaksas raksturs attiecībā uz *FNHV*, ciktāl bez šiem ieņēmumiem tā nevarētu finansēt *Erzsébet* programmu.

200. No lietas materiāliem izriet, ka šī programma saņem nevis resursus no valsts budžeta, bet tikai ieņēmumus no šiem kuponiem. Tādējādi minēto kuponu izdošana ir vienīgais minētās programmas finansēšanas līdzeklis. Turklāt, kā Ungārija precizē savā iebildumu rakstā, piešķirot nodokļu atvieglojumus darba devējiem priekšrocību natūrā veidā, valsts šo atvieglojumu dēļ atsakās no ievērojamiem ienākumiem no nodokļiem, un šie ienākumi tiks piešķirti *Erzsébet* programmai, ko ievieša *FNHV*.

201. Otrkārt, Ungārijas arguments ar mērķi pierādīt, ka konkrētā darbība neesot saimnieciska darbība tās sociālo mērķu dēļ, mani nepārliecina.

202. Šajā sakarā es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka darbības veids jānošķir no tās rezultātā gūtajiem ieņēmumiem. Tādējādi *Erzsébet* kuponu izdošana ir saimnieciska darbība neatkarīgi no tā, ka tajā gūtie ienākumi izmantoti sociālam mērķim.

203. Tāds risinājums, pēc manām domām, izriet no Tiesas judikatūras. Spriedumā lietā *Schindler*⁷⁶ par loterijas darbību Tiesa konstatēja, ka, “ja [...] likums paredz, ka labumi, kas gūti no loterijas, var tikt izmantoti tikai noteiktiem mērķiem, konkrēti, vispārējas intereses mērķim, vai pat to, ka tie jāieskaita valsts budžetā, šie noteikumi par peļņas novirzīšanu negroza konkrētās darbības veidu un nemazina tās saimnieciskās darbības raksturu”⁷⁷.

204. Šajā sakarā ir arī jānorāda, ka līdzīgu risinājumu Tiesa pieņēma, izvērtējot saimnieciskās darbības jēdzienu, kas raksturo uzņēmuma jēdzienu konkurences tiesību kontekstā⁷⁸.

205. Tiesa vairākkārt ir uzskatījusi, ka “[...] ar [attiecīgā regulējuma] sociālo mērķi nepietiek, lai izslēgtu, ka attiecīgā darbība tiek klasificēta par saimniecisku darbību”⁷⁹. Tiesa uzskata, ka, lai darbība netiktu uzskatīta par saimniecisku darbību, tai jāatbilst diviem citiem nosacījumiem, proti, pirmkārt, ar to ir jābūt ieviestam solidaritātes principam un, otrkārt, ir jāpastāv valsts kontrolei⁸⁰.

75 — 50. punkts.

76 — C-275/92, EU:C:1994:119.

77 — 35. punkts. Izcēlums mans.

78 — Šajā sakarā norādu, ka konkurences tiesību kontekstā saimnieciskās darbības jēdziens raksturo uzņēmuma jēdzienu. Uzņēmuma jēdzienā iekļauta jebkāda struktūra, kas veic saimniecisko darbību, neatkarīgi no tās juridiskā statusa vai finansējuma veida. Saimnieciskā darbība ir definēta kā jebkura darbība preču vai pakalpojumu piedāvāšanā noteiktā tirgū.

79 — Skat. spriedumu *Kattner Stahlbau* (C-350/07, EU:C:2009:127, 42. punkts un tajā minētā judikatūra).

80 — Turpat (43. punkts un tajā minētā judikatūra).

206. Lai gan šī judikatūra saistīta ar konkurences tiesību kontekstu un attiecas uz apdrošināšanas sistēmu darbību pret nelaiemes gadījumiem darbā un saistībā ar arodslimībām, uzskatu, ka tā pēc analogijas ir nozīmīga manam vērtējumam, ciktāl saimnieciskās darbības jēdziens nosaka LESD noteikumu piemērojamību konkurences jomā, kā tas ir gan attiecībā uz brīvību veikt uzņēmējdarbību, gan pakalpojumu sniegšanas brīvību.

207. Tāpat kā Komisija, konstatēju, ka šajā gadījumā neviens no diviem norādītajā judikatūrā minētajiem nosacījumiem attiecībā uz *Erzsébet* kuponiem nav ievērots. Solidaritātes princips nav ievērots tāpēc, ka šos kuponus var piešķirt tikai tad, ja tāda ir darba devēja griba, un viņa noteiktā apmērā. Kā pamatoti iebilst Komisija, tāda rīcības brīvība negarantē to, ka darbiniekiem ar vismazākajiem ienākumiem būtu labvēlīgāki nosacījumi piekļuvei minētajiem kuponiem salīdzinājumā ar tiem darbiniekiem, kuru ienākumi ir lielāki. Attiecībā uz otro nosacījumu par valsts kontroli ir jānorāda, ka Ungārija nevar nedz uzlikt darba devējam pienākumu iegādāties *Erzsébet* kuponus, nedz noteikt, kas būs patiesie šo kuponu saņēmēji, nedz arī norādīt summu, par kādu darba devējam minētie kuponi būtu jāpiešķir.

208. Turklāt es uzskatu, ka, ja *Erzsébet* kuponu izdošanas darbība būtu jākvalificē kā sociālā ieguldījuma instruments, kas līdzvērtīgs sociālās ietekmes obligācijām, kas minētas šo secinājumu 178. punktā minētajā Komisijas paziņojumā⁸¹, tas apstiprinātu manu risinājumu kvalificēt šo darbību par “saimniecisku darbību”. Kā precīzē Ungārija, *Erzsébet* kuponu iegāde tādējādi esot sociāls ieguldījums, par ko uzņēmums pretī saņem nodokļu atvieglojumu, kas būtu jāuzskata par ekonomisku pretizpildījumu.

209. Treškārt, uzskatu, ka Ungārijas argumenti attiecībā uz jautājumu, vai darbība ir saimnieciska darbībā vai nav saimnieciska darbība, nav saskanīgi. Lai gan tā vispirms apgalvo, ka to nevar uzskatīt par saimniecisku darbību un tādējādi LESD 49. un 56. pants neesot piemērojami⁸², Ungārija pēc tam konstatē, ka abu pantu noteikumi šajā gadījumā neesot pārkāpti⁸³, kas, manuprāt, tomēr nozīmē to iepriekšēju piemērošanu.

210. Ceturtkārt, es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka *Erzsébet* kuponu izdošanas darbību nevar kvalificēt par darbību, kas ir saistīta ar valsts varas īstenošanu LESD 51. panta pirmās daļas un 62. panta izpratnē.

211. Šajā sakarā vispirms ir jākonstatē, ka – kā atkāpe no pamatnoteikumiem par brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību – LESD 51. panta pirmā daļa un 62. pants ir jāinterpretē tā, lai tie būtu piemērojami tikai absolūtas nepieciešamības gadījumā to interešu aizsardzībai, ko šī tiesību norma ļauj aizstāvēt dalībvalstīm⁸⁴. No iedibinātās judikatūras arī izriet, ka minētajos pantos paredzētā atkāpe ir jāierobežo attiecībā uz darbībām, kas ir tieši un īpaši saistītas ar dalību valsts varas īstenošanā⁸⁵.

212. No lietas materiāliem un it īpaši no Ungārijas atbildes uz 2012. gada 27. decembra argumentēto atzinumu izriet, ka tā aprobežojas ar konstatējumu, ka kuponu izdošana esot kvalificēta kā valsts un sociāls uzdevums, nesniedzot pierādījumus par tiešu un īpašu dalību valsts varas īstenošanā. Šādos apstākļos LESD 51. un 62. panta piemērojamība konkrētajai darbībai nav pamatota.

81 — Ungārija uzskata, ka *Erzsébet* kuponi esot līdzvērtīgi šādām obligācijām gan to funkcijas, gan mērķu ziņā. Šajā paziņojumā Komisija precīzē šo sociālās ietekmes obligāciju darbību, norādot, ka “parasti, izmantojot sociālās ietekmes obligācijas, privāts ieguldītājs finansē sociālo pakalpojumu sniedzēju, lai īstenotu kādu sociālo programmu, bet no publiskā sektora pretī saņem solījumu (“obligācijas”) atlīdzināt sākotnējo ieguldījumu un atdeves likmi, ja ar programmu izdodas sasniegt iepriekš noteiktus rezultātus sociālajā jomā” (17. zemsvītras piezīme).

82 — Tās iebildumu raksta 45.–47. punkts.

83 — Tās iebildumu raksta 48. punkts.

84 — Skat. spriedumu Komisija/Vācija (C-160/08, EU:C:2010:230, 76. punkts un tajā minētā judikatūra).

85 — Turpat (78. punkts un tajā minētā judikatūra).

213. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apstākļus, uzskatu, ka *Erzsébet* kuponu izdošanas darbība ir saimnieciska darbība, uz kuru attiecas LESD 49. un 56. panta piemērošanas joma.

214. Vēl jānoskaidro, vai konkrētajās Ungārijas tiesību normās ir noteikti ierobežojumi brīvībai veikt uzņēmējdarbību un brīvībai sniegt pakalpojumus un vajadzības gadījumā – vai šos ierobežojumus var pamatot.

215. Pirmkārt, ir jākonstatē, ka lietas dalībnieki rakstveida procesa laikā nav minējuši LESD 106. pantu. Atbildot uz jautājumu, kas uzdots tiesas sēdē, Komisija precizēja, ka LESD 106. panta 2. punkts⁸⁶ neesot piemērojams šajā gadījumā, ciktāl *Erzsébet* kuponu izdošanas pakalpojums neesot pakalpojums ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi.

216. Ņemot vērā lietas materiālus, manā rīcībā nav pietiekami informācijas, kas ļautu izvērtēt jautājumu par to, vai šo kuponu izdošanas darbība ir pakalpojums ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi. Tomēr norādu, ka ar LESD 106. panta 1. punktu, kurā ir atsauce uz citiem LESD materiālo tiesību pantiem, netiek pieļauts, ka uzņēmumiem, kam dalībvalstis piešķirušas īpašas vai ekskluzīvas tiesības, dalībvalstis ievieš vai uztur spēkā tādus pasākumus, kas ir pretrunā LESD 49. un 56. pantam⁸⁷.

217. Otrkārt, ir jākonstatē, ka no judikatūras izriet, ka LESD 49. un 56. pants nosaka ierobežojumu aizliegšanu uzņēmējdarbības veikšanas brīvībai un pakalpojumu sniegšanas brīvībai un ka par šādiem ierobežojumiem jāuzskata visi pasākumi, kas aizliedz, traucē vai padara mazāk pievilcīgu šo brīvību īstenošanu⁸⁸.

218. Tiesa jau raksturoja minēto brīvību ierobežojumu lietā par valsts tiesību normām, kas analogas šajā prasībā minētajām, ciktāl šajās tiesību normās piešķirta ekskluzīva kompetence sniegt nodokļu maksātājiem noteiktus fiskālo konsultāciju un palīdzības pakalpojumus⁸⁹.

219. Šajā lietā Tiesa uzskatīja, ka attiecībā uz pakalpojumu sniegšanas brīvību minētais tiesiskais regulējums, dodot iespēju veikt darbības tikai šiem centriem, “pilnībā liedz citās dalībvalstīs reģistrētajiem komersantiem pieeju attiecīgo pakalpojumu tirgum”⁹⁰.

220. Saistībā ar brīvību veikt uzņēmējdarbību Tiesa konstatēja, ka šāds tiesiskais regulējums, dodot iespēju dibināt fiskālās palīdzības centrus tikai noteiktiem tiesību subjektiem, kuru juridiskā adrese ir Itālijā, “var apgrūtināt vai pat pavisam liegt citu dalībvalstu komersantiem izmantot tiesības veikt uzņēmējdarbību Itālijā, lai sniegtu attiecīgos pakalpojumus”⁹¹.

221. Ir jāpiebilst, ka Eiropas Savienības Tiesa arī uzskatīja, ka “flāmu tiesiskais regulējums, kas piešķir ekskluzīvas tiesības [holandiešu valodā raidošai privātai televīzijas sabiedrībai, kas veic uzņēmējdarbību Flandrijā], padara neiespējamu Beļģijā izveidot citas dalībvalsts konkurējošu uzņēmumu, kurš vēlas no Beļģijas raidīt reklāmu televīzijā, kas domāta visai flāmu kopienai. Ar šo konstatāciju vien ir pietiekami, lai to varētu raksturot kā šķērsli brīvai uzņēmējdarbības veikšanai”⁹².

86 — Atbilstīgi šim noteikumam “uz uzņēmumiem, kam uzticēti pakalpojumi ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi vai kas darbojas kā valsts fiskāli monopoli, attiecas Līgumos ietvertie noteikumi [...], ja šo noteikumu piemērojums [...] netraucē veikt tiem uzticētos konkrētos uzdevumus”.

87 — Šajā ziņā skat. spriedumus *Vlaamse Televisie Maatschappij*/Komisija (T-266/97, EU:T:1999:144, 106. punkts un tajā minētā judikatūra), *United Pan-Europe Communications Belgium* u.c. (C-250/06, EU:C:2007:783, 14. un 15. punkts), kā arī *ASM Brescia* (C-347/06, EU:C:2008:416, 61. punkts).

88 — Skat. spriedumu Komisija/Itālija (C-465/05, EU:C:2007:781, 17. punkts un tajā minētā judikatūra).

89 — Skat. spriedumu *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti* (C-451/03, EU:C:2006:208, 32. punkts).

90 — Turpat (33. punkts). Šajā ziņā skat. arī ar pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežošanu azartspēļu jomā saistīto spriedumu *Dickinger un Ömer* (C-347/09, EU:C:2011:582, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

91 — Turpat (34. punkts).

92 — Skat. spriedumu *Vlaamse Televisie Maatschappij*/Komisija (T-266/97, EU:T:1999:144, 114. punkts).

222. Šajā konkrētajā gadījumā Ungārijas tiesiskais regulējums ekskluzīvas tiesības izdot *Erzsébet* kuponus piešķir *FNHV*.

223. Ņemot vērā judikatūrā iepriekš minētos risinājumus, tas, ka ekskluzīvās tiesības šo kuponu izdošanai piešķirtas *FNHV*, pēc manām domām, ir pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums, ciktāl piekļuve minēto kuponu izdošanas tirgum ir pilnīgi izslēgta.

224. Turklāt, pēc manām domām, pakalpojumu sniedzējam, kuram nav uzņēmuma Ungārijā, būtu iespējams emitēt tādas ēdināšanas kuponus kā *Erzsébet* kuponi. Kā tiesas sēdē pamatoti uzskatīja Komisija, tādu darbību ir iespējams veikt no attāluma, it īpaši internetā vai pa telefonu, un tās funkcionēšanas veids jau tiekot praktizēts kuponu izdošanā Beļģijā.

225. Attiecībā uz brīvību veikt uzņēmējdarbību es uzskatu, ka konkrētais Ungārijas tiesiskais regulējums traucē citiem uzņēmumiem, kuri vēlas izdot *Erzsébet* kuponus, veikt uzņēmējdarbību Ungārijā un tādā veidā tas ir šīs brīvības ierobežojums.

226. No pastāvīgās judikatūras izriet, ka ierobežojošs valsts tiesiskais regulējums, ko piemēro ikvienam uzņēmumam, kurš uzņemošajā dalībvalstī veic vai vēlas veikt tādu darbību kā šajā konkrētajā gadījumā, var tikt pieļauts, ja izrādās, ka tas atbilst primāriem vispārējo interešu apsvērumiem, ka tas ir piemērots tā izvirzītā mērķa sasniegšanai un nepārsniedz mērķa sasniegšanai nepieciešamo⁹³.

227. Attiecībā uz šā valsts ierobežojošā tiesiskā regulējuma pamatojumu ir jākonstatē, ka Ungārijas argumentācija nav īpaši skaidra. Ņemot vērā tās rakstveida dokumentus, Ungārija galvenokārt min trīs pamatojumus, proti, nepieciešamību saglabāt nodokļu sistēmas saskaņotību, iedzīvotāju pārtikas apgādes uzlabošanu un sociālo pakalpojumu shēmas finansējumu.

228. Saistībā ar nodokļu sistēmas saskaņotības saglabāšanu norādu, ka Ungārija nesniedz argumentus savas nostājas pamatošanai. Līdzīgi kā Komisija, nesaprotu, kādā veidā *Erzsébet* kuponu izdošanas darbības piešķiršana monopolam saglabātu šīs sistēmas saskaņotību.

229. Attiecībā uz iedzīvotāju pārtikas apgādes uzlabošanu Ungārija nesniedz nekādus argumentus, kas pierādītu, ka ieviestā *Erzsébet* kuponu izdošanas sistēma būtu nepieciešama un būtu šā mērķa sasniegšanai vispiemērotākais pasākums.

230. Attiecībā uz sociālo pakalpojumu shēmas finansējumu Ungārija aprobežojas ar to, ka min, pirmkārt, ka atbilstīgi pašreizējai shēmai šo kuponu izdošana, kas sniedz nodokļu priekšrocības, esot iekļauta sociālās aizsardzības sistēmā un darbojoties kā sociālo resursu papildināšanas sistēmas elements, otrkārt, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Savienības tiesības neierobežo dalībvalstu kompetenci sociālā nodrošinājuma sistēmas pielāgošanai, tostarp valsts noteikumus, lai nodrošinātu finanšu līdzsvaru, treškārt, ka *Erzsébet* kuponi esot vienīgais resurss darbībām, ko finansē, izmantojot *Erzsébet* programmu, un ka bez ieņēmumiem no šiem kuponiem nebūtu iespējams no valsts budžeta finansēt tik apjomīgu projektu.

231. Ungārija uzskata, ka, lai gan sociālo pakalpojumu finansēšanas mērķi varot sasniegt ar citiem līdzekļiem, konkrētās darbības uzticēšana publisko tiesību struktūrai, kurai visi ieņēmumi jāatvēr noteiktam mērķim, esot efektīvāks līdzeklis šā mērķa sasniegšanai.

93 — Skat. spriedumus *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti* (C-451/03, EU:C:2006:208, 37. punkts un tajā minētā judikatūra) un *DKV Belgium* (C-577/11, EU:C:2013:146, 38. punkts un tajā minētā judikatūra).

232. Šajā sakarā saskaņā ar pastāvīgo judikatūru dalībvalstu kompetencē ir tiesības organizēt to sociālā nodrošinājuma sistēmu⁹⁴. Tomēr Tiesa ir precizējusi, ka šīm dalībvalstīm, īstenojot šo kompetenci, jāraugās, lai netiktu pārkāpti LESD noteikumi, it īpaši tie, kuri attiecas uz brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību⁹⁵. Turklāt saskaņā ar šo judikatūru būtisku draudu iespējamība sociālā nodrošinājuma sistēmas finanšu līdzsvaram var būt būtisks vispārējo interešu iemesls, kas var pamatot šo principu ierobežojumu⁹⁶.

233. Šajā konkrētajā gadījumā, kā to pamatoti konstatē Komisija, Ungārija nesniedz pierādījumus, kas pierādītu, ka pastāvētu šāds sociālās sistēmas finanšu līdzsvara apdraudējuma risks.

234. Turklāt, līdzīgi kā Komisija, es uzskatu, ka, pat ja būtu jāpieļauj šā sevišķi svarīgā iemesla saistībā ar sabiedrības interesēm esamība, Ungārijai būtu jāpierāda, kāpēc *Erzsébet* kuponu izdošanas darbības ekskluzīvā piešķiršana *FNHV* ir pasākums, kas ir nepieciešams un samērīgs pasākums, lai sasniegtu sociālo pakalpojumu finansēšanas mērķi.

235. Šajā ziņā kompetentajām valsts iestādēm ir jāpierāda, pirmkārt, ka to tiesiskais regulējums ir vajadzīgs, lai sasniegtu paredzēto mērķi, un, otrkārt, ka minētais tiesiskais regulējums atbilst samērīguma principam⁹⁷.

236. Ņemot vērā manā rīcībā esošos pierādījumus, ir redzams, ka nav nepārprotami pierādīts, ka Ungārija būtu izpētījusi to, vai izvirzīto mērķi var sasniegt ar citiem, mazāk ierobežojošiem līdzekļiem⁹⁸. Tā tikai apgalvo, ka sistēma, kas ir ieviesta, esot visefektīvākais līdzeklis, bet nesniedz par to pierādījumus.

237. Šādos apstākļos uzskatu, ka Tiesa nevar pārbaudīt, vai nepieciešamības un samērīguma nosacījumi šajā konkrētajā gadījumā ir izpildīti.

238. Turklāt, kā konstatē Komisija, Ungārija, lai sasniegtu sociālo pakalpojumu finansēšanas mērķi, būtu varējusi ieviest mazāk ierobežojošus līdzekļus.

239. Turklāt, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka nedaudz vairāk par vienu mēnesi ilgš⁹⁹ ierobežots pārejas periods ir nepietiekams, lai uzņēmēji saprātīgi varētu pielāgoties jaunajiem apstākļiem¹⁰⁰. Pēc manām domām, šāds risinājums izriet vēl jo vairāk tāpēc, ka šajā konkrētajā gadījumā šie jaunie apstākļi radīja monopola situāciju ēdiena kuponu izdošanas tirgū, par kuriem var saņemt nodokļu samazināšanas priekšrocības, un tas nozīmēja iepriekš tirgū aktīvu uzņēmēju izkonkurēšanu un tādējādi viņu apgrozījuma samazināšanos¹⁰¹.

240. Visbeidzot, pretēji Ungārijai, uzskatu, ka atsauce uz judikatūru azartspēļu jomā, lai apgalvotu, ka valsts monopola ieviešana *Erzsébet* kuponu izdošanā būtu pamatota un samērīga, nav atbilstoša.

94 — Šajā ziņā skat. spriedumu *Kattner Stahlbau* (C-350/07, EU:C:2009:127, 37. punkts un tajā minētā judikatūra).

95 — Turpat (74. punkts un tajā minētā judikatūra).

96 — Turpat (85. punkts un tajā minētā judikatūra).

97 — Skat. spriedumu Komisija/Portugāle (C-438/08, EU:C:2009:651, 47. punkts un tajā minētā judikatūra). Šajā ziņā skat. arī spriedumus *Leichtle* (C-8/02, EU:C:2004:161, 45. punkts) un Komisija/Itālija (C-260/04, EU:C:2007:508, 33. punkts un tajā minētā judikatūra).

98 — Šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Austrija (C-320/03, EU:C:2005:684, 89. punkts).

99 — Periods no 2011. gada Likuma Nr. CLVI pieņemšanas 2011. gada 12. novembrī līdz tā stāšanās spēkā 2012. gada 1. janvārī.

100 — Šajā ziņā skat. spriedumu Komisija/Austrija (C-320/03, EU:C:2005:684, 90. punkts).

101 — Šajā sakarā, tāpat kā Komisija, norādu, ka, pat ja attiecīgie uzņēmēji joprojām var izlaist kuponus, kuriem piemērots izdevīgs nodoklis, tāpat kā dāvanu kartes vai kartes mācību gada uzsākšanai skolās, šo kuponu tirgus daļas salīdzinājumā ar *Erzsébet* kuponiem ir mazas. Komisija uzskata, ka 2012. gadā, proti, gadā tūlīt pēc šīm izmaiņām likumdošanā, *Erzsébet* kuponu tirgus daļa bija 11,5 %, savukārt dāvanu karšu tirgus daļa bija 0,4 % un karšu mācību gada uzsākšanai tirgus daļa bija 0,9 %.

241. Šajā sakarā ir jānorāda, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru dalībvalsts saistībā ar savu rīcības brīvību var piešķirt ekskluzīvas tiesības izmantot azartspēles vienai iestādei¹⁰².

242. Tomēr no šīs pašas judikatūras izriet, ka, pirmkārt, izvēle izmantot ekskluzīvu tiesību režīmu, kas piešķirts vienam uzņēmējam, ir vērsta uz īpašu mērķi aizsargāt patērētājus pret pārmērīgiem izdevumiem saistībā ar spēlēm un novērst krāpšanas risku, ko rada lielās summas, kuras iespējams iegūt, un ka, otrkārt, ierobežojumiem, kas izriet no šādas izvēles, jāatbilst arī nediskriminēšanas un samērīguma prasībām¹⁰³.

243. Šajā konkrētajā gadījumā, kā pamatoti uzskata Komisija, šādas negatīvas ietekmes, kas saistīta ar azartspēlēm, proti, atkarība un krāpšanās, saistībā ar *Erzsébet* kuponu izdošanas darbību nepastāv. No tā, pēc manām domām, izriet, ka šie judikatūrā minētie risinājumi nav piemērojami izskatāmajā gadījumā.

244. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apstākļus, uzskatu, ka iebildums attiecībā uz *Erzsébet* kuponiem ir jāapmierina.

V – Secinājumi

245. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai:

- atzīt prasību par valsts pienākuma neizpildi par nepieņemamu saistībā ar pamatu attiecībā uz prasību par vismaz piecus gadus pastāvošajām līgumattiecībām ar savstarpējās apdrošināšanas sabiedrību, kas norādīta valdības 2011. gada 12. aprīļa Dekrēta Nr. 55/2011, ar kuru regulē *Széchenyi* izklaides karšu izdošanu un izmantošanu, 13. pantā;
- atzīt prasību par valsts pienākuma neizpildi par pieņemamu un pamatotu saistībā ar Ungārijai izteikto iebildumu, ka tā:
  - liedzot ārvalstu sabiedrību filiālēm izdot *Széchenyi* elektroniskās kartes, nav izpildījusi pienākumus, kas tai jāpilda atbilstīgi Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīvas 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū 14. panta 3. punktam;
  - atvēlot iespēju izdot šo karti sabiedrību grupām, kuru dalībnieki ir izveidoti tādā juridiskajā formā, kāda paredzēta Ungārijas tiesībās, nav izpildījusi pienākumus, kas tai jāpilda atbilstīgi Direktīvas 2006/123 15. panta 1. punktam, 2. punkta b) apakšpunktam un 3. punktam;
  - nosakot prasību, ka minētās kartes izdošanai ir nepieciešams Ungārijā dibināts pastāvīgs uzņēmums, nav izpildījusi pienākumu, kas tai jāpilda atbilstīgi Direktīvas 2006/123 16. panta 2. punkta a) apakšpunktam;
  - piešķirot ekskluzīvas tiesības tādu kuponu izdošanai, kas ļauj darbiniekiem saņemt atlīdzību natūrā gatavu ēdienu veidā, publiskai struktūrai, nenosakot nedz piemērotu pārejas periodu, nedz arī pasākumus, nav izpildījusi pienākumus, kas tai jāpilda atbilstīgi LESD 49. un 56. pantam;
- pārējā daļā prasību noraidīt;
- piespriest Eiropas Komisijai un Ungārijai segt savus tiesāšanās izdevumus pašām.

102 — Šajā ziņā skat. spriedumus *Läärä* u.c. (C-124/97, EU:C:1999:435, 35., 37. un 39. punkts), *Sporting Exchange* (C-203/08, EU:C:2010:307, 37. punkts), kā arī *Dickinger* un *Ömer* (C-347/09, EU:C:2011:582, 48. un 49. punkts).

103 — Turpat (respektīvi, 37. un 39. punkts, 31. un 36. punkts, kā arī 48. un 50. punkts).